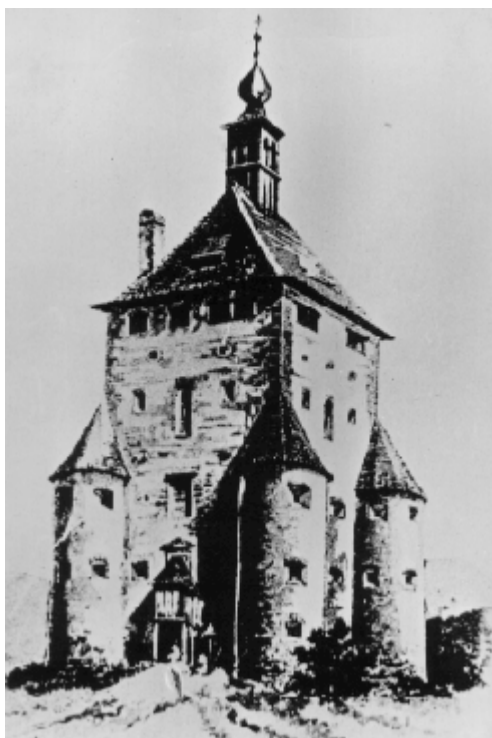

A balek tudnivalói (... nem csak balekoknak)

Készítették :

Dudujka-völgyi Rókák

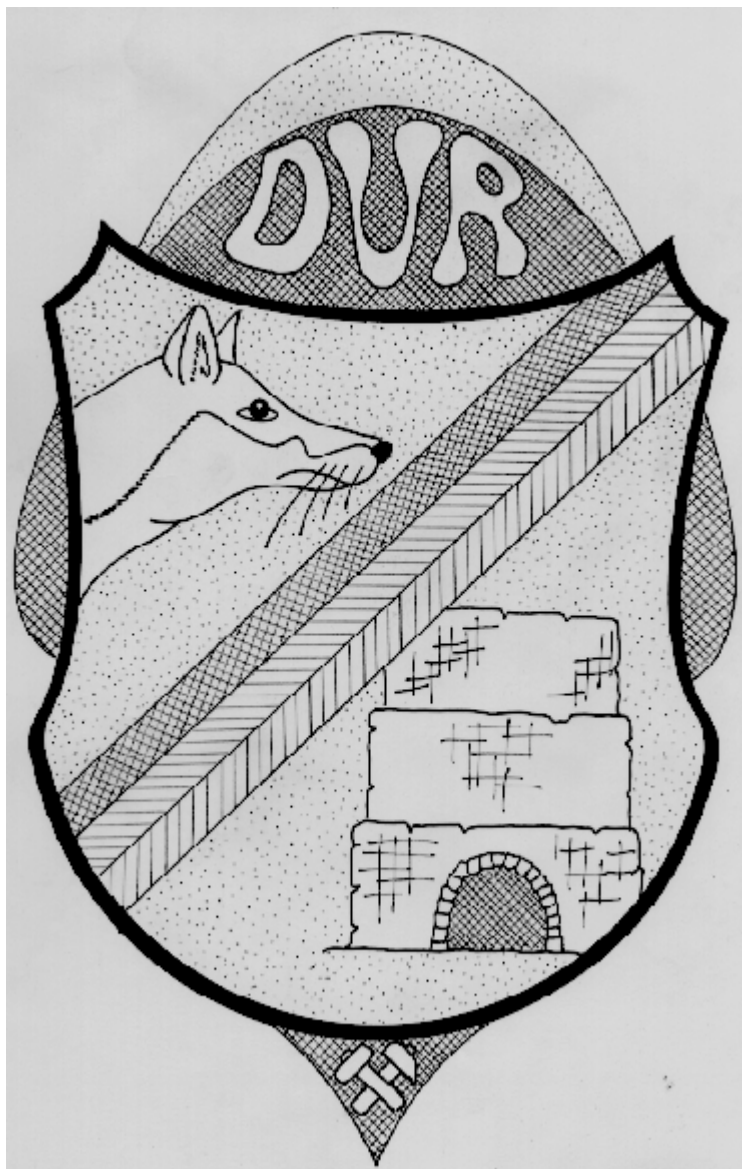
Miskolc, 1998.

Ez a könyv

.....
alias:

.....
tulajdona.

A Dudujka-völgyi Rókák címere:

Ha Selmec hív mi ott leszünk!

Írta :

Pálinkás Robert Gusztáv a: Cefre

Szerkesztette :

Berencsi István a: Steve

Pálinkás Robert Gusztáv a: Cefre

Lektorálta :

Dr. Zsámboki László a: Kilencvenéves

Gépelte :

Berencsi István a: Steve

Szabó Júlia a: Julek

Csóka Barnabás a: Rodrigó

Loboda Henrietta

Mezzől Imre a: Megfogom a XXI-ed

Az előszót írta:

Dr. Kovács Ferenc a.: Kokó

Az ábrákat rajzolta :

Pálinkás Robert Gusztáv a: Cefre

Kiadta :

Dudujka-völgyi Rókák

Miskolc, 1998.

01. Történelmi áttekintés

A Kárpátok hegységei ásványkincsekben gazdagok voltak amit már az ókorban is kihasználtak itt lakó elődeink (pl. a rómaiak is). Mikor a középkor derekán **őseink** elfoglalták a Kárpát - medencét **már rendelkeztek kézművességben jártas mesteremberekkel**, akik művelték a bányákat és az ércet, követ feldolgozták. A XIII. században hazánk Európa nemesfémtermelő nagyhatalma lett (a kontinens ezüsttermelésének 1/4-ét, az aranytermelés 5/6-át magyarországi, főleg erdélyi és felvidéki bányákból nyerték). Ez Károly Róbertnek, majd a Fuggerek vállalkozásainak volt köszönhető.

Itt kell megemlíteni a **XVI. század** híres természettudósát **Georgius Agricolát**, aki fő művében (A bányászatról és kohászatról) részletes és a kor színvonalához mérten színvonalas műszaki **leírást adott a kor bányászatáról és kohászatáról**.

A török uralommal azonban hanyatlás következett be a bányászatban is, mint sok más területen, melyet csak a Karlócai béke (1699) szüntetett meg. Ekkortól ugyanis újabb fellendülés következett be. A bányászat - kohászat ezen időszak legjelentősebb iparága volt. Ehhez nagymértékben járult hozzá, hogy a **XVIII. században** a természettudományok ugrásszerű fejlődésnek indultak és ezeket az eredményeket a műszaki életben is felhasználták. (Ezt példázzák **Hell Mátyás és Hell Kornél selmecbányai géptervezők** által szerkesztett vízemelő, szállító, ércelőkészítő, stb. berendezések.) A gépipar és a hadiipar újításai megkövetelték a nagy mennyiségű és jó minőségű acélt, melyet a kohászoknak kellett előállítani és feldolgozni a gépészeknek pedig üzemeltetni a berendezéseket. Ezeket a vívmányokat persze felhasználták a bányászatban is (lőpor használata jövesztéskor - 1627-ben a világon először, pl. gőzgép használata vízemelésnél - 1722-ben Anglia után a világon másodikként) és így lehetővé vált a nagyipari termelés. Az elmondott feladatok és az új ismeretanyagok új típusú szakembereket igényeltek, akik ezeket magas szinten értették és művelték, széles látókörűek, szervezési feladatok ellátására alkalmasak és tudásuk továbbfejlesztésével újítások alkotására is képesek voltak. Ma úgy mondanánk : mérnökök.

Ilyen - mérnök típusú - szakemberek képzésére azonban még nem volt kialakult iskolatípus. A műszaki (iparos) szakemberek még céhes keretek között (inas képzés) tanulták ki szakmájukat. Ilyen - az udvari kamara által elrendelt -céhes inas képzésről az első írott emlékünknél 1605-ből származik.

Mivel akkoriban az alsó-magyarországi bányavárosokban - köztük Selmecbányán is - modern technikák és képzett szakemberek voltak logikusnak tűnt, hogy az alapítandó iskola székhelye itt legyen. Az iskola megszervezése és finanszírozása a bécsi udvari kamarára és a kincstárra hárult. Meg kell említeni, hogy a selmeci iskolát megelőzően máshol is próbálkoztak ilyen tanintézet létrehozásával, ez azonban nem volt hosszú távon életképes. (Ilyen volt St. Joachimsthalban 1717-ben.)

1735. (jún. 22.) **III. Károly** határozatára az udvari kamara „**Instructio**” című **leiratában** pontosan meghatározta **a Selmecen alapítandó „Berg-Schola”** (Bányászati-iskola) tananyagát, az ott tanulók számát, a követelményeket, stb. Ezek végrehajtásával, **megszervezésével Mikoviny Sámuel bízt meg**. A tanulók a Monarchia minden részéből érkeztek, és egy részük javadalmazásban részesült.

A tanulmányi idő két év volt, amelyben jelentős szerepet kapott a gyakorlati képzés is.

Első évben :

- matematika és általános alapozó tárgyak

Második évben :

- bányaművelő és bányajogász
- bányamérő
- ércelőkészítő

- kémlész és kohász
- pénzverő és aranyváltó

Ennek a dátumnak a jelentőségét az adja meg, hogy ez az évszám **(1735) az iskola jellegű műszaki (bányász-kohász) oktatás születési éve.** (A kamara itt nem iparosokat, hanem vezető műszaki-tudományos, igazgatási és jogi ismeretekkel rendelkező szakembereket kívánt képezni.) Mikoviny erejét nem kímélve szilárdította meg az iskolát, és alapozta meg a bányász-kohász képzést, melynek sikerei lehetővé tették az iskola nagymértékű átszervezését.

1762. (okt. 22.) **Mária Terézia „Systema” című leiratában Akademia Montanistica (Bergakademie) néven felsőfokú tanintézetként emelte az iskolát.** Az intézmény létrejöttében nagy szerepet játszott Nicolaus Poda prágai egyetemi tanár, aki viszont a cseh fővárosba szeretne volna létrehozni az Akadémiát, de ennek ott nem voltak meg a feltételei. 1763 és 1770 között létrehozták a **három tanszéket.** **Az oktatás három évfolyamos** vált, és egész évben tartott a tanév. Az akadémiára pályázóknak filozófiai (természettudományos) előképzettségüket igazolniuk kellett vagy felvételi vizsgát kellett tenniük. (Az akadémián meghonosított laboratóriumi képzés olyan sikeresnek bizonyult, hogy azt a francia forradalom során létrejövő École Polytechnique (műszaki egyetem) is átvette mintaként.)

Tanszékek:

- ásványtan - kémia - elméleti kohásztan (1763)
(Nicolaus Jacquin, majd Giovanni Scopoli)
- matematika - mechanika - gépészet (1765)
(Nicolaus Poda, majd Karl Thierenbergel)
- gyakorlati bányászat (1770, 1776-1812 között szünetelt)
(Christof Traugott Delius, majd Johann T. Anton Peithner)

Az évtizedek során az akadémiát több változtatás is érte. A XIX. század elején bevezették a **kötelező fél- ill. egyéves szakmai gyakorlatot.** Felállítottak két új tanszéket:

- ábrázoló-geometria és építészet (1839)
- ásványtan - földtan - őslénytan (1840)

Az 1820-as évektől az oktatás szeptember és október hónapokban szünetelt, ez alatt üzemi gyakorlaton voltak a hallgatók (praktikánsok).Az oktatók munkájának köszönhetően **az Akadémiának jelentős gyűjteményei, modelltára, laboratóriuma, könyvtára volt** és híres professzorai megalapozták az intézmény nemzetközi szakmai hírnevét. Azonban az akadémiai végzettség akkoriban nem jelentett egyértelmű munkakört az iparban. Minden végzett bányásznak a legalacsonyabb beosztásból kellett tehetsége, tudása és szorgalma révén felküzdenie magát magasabb beosztásba.

1808. A selmeci bányászati-kohászati akadémia mellett **erdészeti tanintézetet (Forstkabinet) hoztak létre,** annak szervezeti keretében. **Első tanára Henrik David Wilckens** volt. Az intézet célja rendszeres erdőgazdasági és szakképzett erdőtisztek képzése volt. Az intézetnek Szklénófürdőn gyakorlati erdészeti és fűrésztelepet hoztak létre illetve Kisiblyén botanikus kertet létesítettek.

A bányászhallgatók két évig hallgattak erdészeti. **(Erdészeti oktatás már 1770-től is volt az Akadémián,** mivel az erdészeti a bányászat szerves részeként kezelték és így a bányaeerdőket is bányászok felügyelték.)

1846. (okt. 6.) A reformok révén az Erdészeti Tanintézetet az Akadémiához csatolták és akadémiai rangra emelték. Ettől kezdve az Alma Mater hivatalos neve: **Berg- und Forstakademie (Bányászati-kohászati és erdészeti akadémia)**. Az elméleti oktatást négy évre emelték a bányász-kohász hallgatók részére, az erdészképzés három éves lett.

Ekkor az Akadémián hat tanszék működött:

- Matematika - fizika - mechanika,
- Ábrázoló geometria-építészet,
- Kohászat-kémia,
- Ásványtan-földtan-öslénytan,
- Bányaművelés - bányamérés - bányagéptan,
- Erdészet.

2. Selmec története és nevezetességei

A város alapításának legendája Sebenitz nevű pásztorról szól, aki az Óhegy sziklái alatt legeltette nyáját, amikor két gyíkra lett figyelmes. Az egyik hátán ezüst-, a másik hátán aranypor csillogott. Ezek a gyíkok vezették rá a pásztorra a vidék arany- és ezüstlelőhelyeire. A gyíkok ma is megtalálhatók a város címerében. A város így nevét a pásztor nevééről kapta, mely németül Schemnitz, magyarul Selmecebánya, míg mai neve szlovákul Banská Stiavnica.

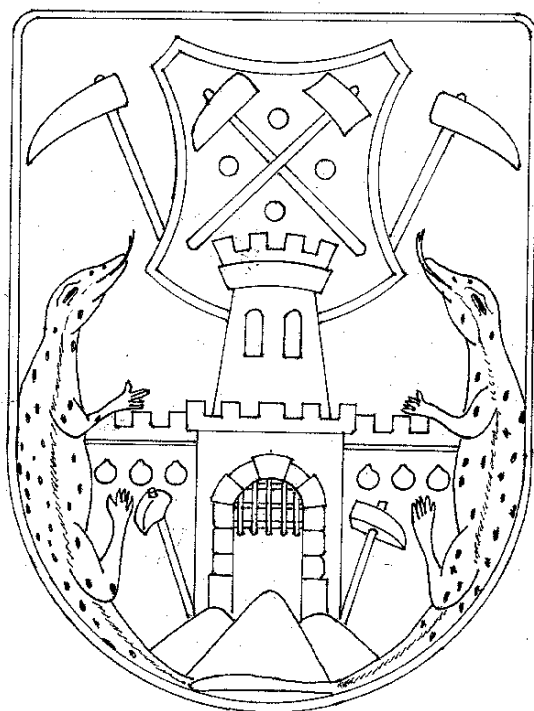
Selmecebánya ma a Garam és az Ipoly folyók által közrefogott terület északnyugati részén fekvő kisváros, 10000-12000 lakossal, környékén fürdőhelyek találhatók. Sajnos Selmec mára elveszítette azt a hajdani nagyságát és hírnevét, mellyel egykor büszkélkedhetett. **A késő középkori Magyarország egyik legnépesebb városa volt. IV. Béla 1245-ben szabad királyi bányavárosi rangra emeli**, mely sok kiváltságot ad a városnak a további 6 alsó-magyarországi bányavárossal együtt (Bakabánya, Besztercebánya, Bélabánya, Körmöcbánya, Libetbánya, Selmecebánya, Újbánya). A város gazdagszik, növekszik egészen Mátyás király koráig. Ekkor azonban kezd megrendülni a hit a bányászatban, és a selmeci polgárok inkább a jövedelmezőbb italmérésben keresik megélhetésüket. Közben a közeli bányákat elzálogosítják a Fuggereknek ill. Thurzóknak.

Majd az országot a török hódítások sújtották, de a török seregek szerencsére soha nem érték el magát a várost. A bányákat már egyre költségesebben lehetett kitermelni, tehát újabb beruházásokra volt szükség, amiben egyre nagyobb szerepet vállalt az állam. Így a város ismét gyarapszik (1780-ban az ország harmadik legnagyobb városa (35 ezer lakossal). A gazdasági nehézséget a bányamunkások egyre gyakoribb zavargásai, lázadásai jelzik.

A XIX. sz. folyamán elkezdődik a bányászat hanyatlása, és helyette egy másik csillag emelkedik: az oktatás és a kultúra, valamint az erre alapozódó iparos és szolgáltató réteg. Így **Selmec a diákok, az Akadémia városa lett.**

Most pedig szeretnénk megemlíteni Selmecebánya néhány épületnevezetességét:

- Leányvár (Újvár) (a címlapon látható),
- Óvár,
- Klopacska (Kopogó),
- Belházy-ház (a kémiai labor épülete a XVIII-XIX. században),
- Fritz-ház (az Akadémia központi épülete a XIX-XX. században),
- Bányász és Erdész palota,
- Szentháromság szobor,
- Szélaknai kapu,
- Kálvária,
- Terasz,
- Temetők (számos volt Akadémiai professzor sírjával).

Selmecbánya címere

Selmec és környékének természeti nevezetességeiről is illik említést tenni: A több mint 30 tó és 60 km-nél hosszabb nyílt árok és gyújtórendszer, mely főként a XVIII. században Mikoviny vezetésével létesült. Az Akadémia számára (Feistmantel által) létesített Kisiblyei csemetekert a maga sokféle különleges fafajával, a Szitnyan hegyen található. Ezeket mind érdemes megtekinteni.

3. Miskolc története

Miskolc egyike azoknak a magyarországi városoknak, melyek nem ünneplik alapításuk évfordulóját. Ennek oka, hogy a névadó nemzetség emlékei - csak gyanítható, hogy mikor - megsemmisültek. A Miskolc nemzetség városunkat, valamint a szomszédos településeket birtokló családjainak a 12-13. században a közeli Tapolcán volt közös temetőjük. A városi életmód megteremtésének első komoly állomása **1365** volt, amikor **Nagy Lajos király** a diósgyőri vár és a környező kisebb-nagyobb települések birtokosa lett és **várossá nyilvánította**. Zsigmond és Mátyás királyok korában kialakult a város arculata, melyet a kézművesség és a kereskedelem határozott meg. A török betöréssel Miskolc hódoltsági területté vált. A Rákóczi-szabadságharc idején a fejedelem főhadiszállása itt volt. A XVIII. sz. során sokféle kultúrelemmel gazdagodott a város a többnemzetiségű lakosság hatására ill. fejlődő kereskedelmi kapcsolatai révén. 1843-ban hatalmas tűzvész pusztította a várost, így az azt követő újjáépítés nagy városformáló hatással bírt. A várost 1878-ban árvíz pusztította. A milleniumra készülődve nagy építkezések folytak. A Trianoni békeszerződés hatására megfogalmazódott a **Nagy-Miskolc terv** (a térség egyetlen igazán fejlődőképes városa Miskolc maradt miután Kassát elcsatolták), így elkezdődött Tapolca és Lillafüred fejlesztése, a II. világháború azonban egy időre megállította az építkezéseket. 1963-ban azonban már megépül a kilátó és két évtized alatt létrejön az Avas-városrész. **1945-ben egyesül Miskolc, Diósgyőr és Hejőcsaba. A város részévé válik 1950-ben Görömböly, Tapolca, Szirma, Ómassa, Hámor-Lillafüred, Perces és a '80-as években Bükszentlászló is.**

Bizonyíthatóan már a jégkorban (ie. 50000) is éltek emberek Miskolc környéki hegyek barlangjaiban. Elődeink az időszámításunkat megelőző pár évezredben kapás földműveléssel foglalkoztak, de a ie. ezredév elején megjelent a vas kezdeti felhasználása. A vaskorszak második felében települ le a környéken a kelták egyik népcsoportja a latin, később a germán néptörzsek lepték el a területet, majd a IV. századtól az avar birodalom uralma következett. A X-XI. században - Anonymus szerint - a terület meghódítását a hét magyar törzshöz csatlakozott kabar törzs hajtotta végre (ő említi terra Miskonc néven az ősi szállásföldet).

Miskolc címere

Miskolc ipara már a XIII. századra nyúlik vissza. A XVI. században már céhek alakulnak. Régóta bányásztak a környéken homokkövet, a múlt században kaolint is, majd az 1830-as évektől a szén lett a legjelentősebb, de a mészkőbányászat is számottevő (Hejőcsabán a mészégetőben dolgozzák fel) - melyet a kohászat is hasznosít. Miskolc gazdasági életében a vasipar foglalta el a legjelentősebb helyet. 1770-ben Fazola Henrik egri lakatosmester a Bükk északi részén feltárt vasérc hasznosítása céljából Ómassán vasolvasztót hozott létre. **A Garadna patak partján áll az ún. "Őskohó", mely nagyolvasztót Fazola Frigyes, a hámoralapító fia építtetett 1813-ban.** (Ide gyakran kijárnak ma is a bányász-kohászhallgatók, és megtekintése része a balekhétnek is.)

A telephely kiválasztásánál a Garadna vízenergiája, a mészkő és a Bükk erdőrengetege (faszénégetés) játszott szerepet. Később a XIX. sz. elején Újmassán is hoztak létre hámorokat illetve a régiakat korszerűsítették. 1870-re megépült a diósgyőri nagyolvasztó; az újmassai és a hámori üzemek leállításával egyidejűleg. A II. világháború után a Lenin Kohászati Művek (LKM) elnevezést kapta. Mellette létesült a Diósgyőri Gépgyár (DIGÉP).

Az Avas déli nyúlványán, a Hejő-parti Dudujka-völgyében terül el Egyetemvárosunk, melynek építése Janáky István tervei alapján kezdődött el, minisztertanácsi határozatra. (A dudujka szó a völgy közepén magában álló dombra utal - UV-domb - mely a helybelieket a dudujkára azaz a női mellre emlékeztette.)

Miskolc városnak és környékének sok nevezetessége és természeti szépsége van. Kinek kedve és ideje van, tegyen kirándulásokat a környéken, mert megéri. Nem kell meglepedni a Tapolca nyújtotta „szórakozási lehetőségekkel” .

4. Az OMBKE-ről és az OEE-ről röviden

4.1. Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület (OMBKE)

Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesületről (OMBKE) szólva meg kell emlékeznünk annak előzményeiről is.

A világ első műszaki egyesülete a Born Ignác udvari tanácsos által szervezett - az újfajta amalgamációs eljárást bemutatni kívánó - „**konferencia**” alkalmából **jött létre. 1786 őszén** a Selmec melletti Szklenón. Az ide meghívott nemzetközi hírű tudósok alkották meg a nemzetközi bányászati-kohászati társaságot a „Societä t der Bergbaukunde”-t. A társulat „Bergbaukunde” címen folyóiratot is kiadott.

1826-ban megalakult a Magyar Tudományos Akadémia. 1841-ben megalakult a Természettudományi Társulat, majd 1850-ben a Magyarhoni Földtani Társulat. Ám ezek mellett továbbra is élt a szakma képviselőiben az elhatározás egy, a bányászokat és kohászokat tömörítő egyesület létrehozására.

Az 1885-ös budapesti sikertelen próbálkozás után, 12 selmeci ifjú bányász és kohász kezdeményezésére megalapítják 1887. július 6-án a Bányászati és Kohászati Irodalompartoló Egyesületet.

1892. június 25-27. között Selmecen egyfajta örömnünnep keretében, nagy számú meghívott prominens vendég részvételével kerül sor az újonnan épített erdészeti palota átadására. 27-én az új akadémiai épület nagytermében ült össze a BKIPE közgyűlése, Sóltz Vilmos elnökletével, kihasználva a nagyszerű alkalmat 46 alapító tag részvételével **létrehozzák az OMBKE-t.** (Az alapítók között volt az Akadémiai Ifjúsági Kör is.) Az egyesület elnökévé Teleki Géza grófot választják, ügyvivő alelnökké Sóltz Vilmos professzort, az egyesület védnökéül Wekerle Sándor minisztert kérik fel. Az egyesület célja a magyar bányászati és kohászati irodalom fejlesztése, a szakemberek tudományos törekvéseinek pártolása, a szakismeretek terjesztése és a magyar bányászat és kohászat érdekeinek előmozdítása. Tag lehet bárki, aki a bányászati és kohászati szakmában tevékenykedik, vagy ezen szakma kérdései iránt érdeklődik. Tagok lehetnek nem csak természetes személyek, hanem települések, hatóságok, társulatok, stb. Az egyesület egyik legfontosabb feladatának az egységes magyar bányatörvény megalkotását tekintette. 1902-ben az egyesület Budapestre helyezte át székhelyét.

Az egyesület az 1950-es évektől szakosztályi rendszerben működik:

- Bányászati,
- Kőolaj-, földgáz- és vízbányászati,
- Vaskohászati,
- Fémkohászati
- Öntészeti,
- Egyetemi.

Az ügyek intézését az igazgatóság végzi egy egyesületi elnök vezetésével; időszakosan küldött közgyűléseket tartanak.

Az OMBKE mindig is szorosan együttműködött az Alma Materral ill. annak diákságával és ez a tradíció napjainkban is folytatódik.

A Bányászati Kohászati Lapokat (BKL) - mely ma az OMBKE lapja - **Péché Antal** bánya- kohómérnök alapította. Első száma külső támogatás nélkül, **1868. január 15-én** jelent meg. 1870. október 3-án Péché Antal felajánlja a BKL szerkesztését és tulajdonjogát az Akadémiának, így az 1892-ig selmeci akadémiai közlönyként jelenik meg. A lap a magyar bányászati- kohászati szakirodalom fórumává és a szakma fejlesztésének eszközévé vált. A címlapra rányomtatják: „Alapította Péché Antal 1868-ban”, így tisztelegve az alapítónak. A lap terjedelme és nagysága az idők során többször változott.

A BKL - követve az OMBKE szakmai tagozódását - több lapra oszlik, ezek:

- BKL Bányászat,
- BKL Kőolaj és Földgáz,
- BKL Kohászat,
- BKL Öntöde (megszűnt).

4.2. Az Országos Erdészeti Egyesület (OEE)

A neoabszolutizmus korában, 1851-ben született meg az első magyarországi erdészeti egyesület az „Ungarischer Forstverein”, mely valójában német társaság volt (neve, közlönye, vezetői), s így igazából a magyar szakemberek nem vallották maguknak.

Az **Országos Erdészeti Egyesületet 1866.** (december 9-én) **alapították** meg Budapesten az (1835-ben alapított) Országos Magyar Gazdasági Egyesület támogatása mellett annak székházában. Első elnöke gróf Keglevich Béla lett. Az egyesület fő célja volt „... az erdőgazdaság minden ága és az erdészeti magyar irodalom előmozdítására közrehatni.” Az egyesület nagy lendülettel látott neki a magyar nyelvű szakkönyvek kiadásának és a magyar erdőtörvény megalkotásának.

Az egyesület lapja az **Erdészeti Lapok 1862-ben** született meg **Divald Adolf** erdőrendező és **Wágner Károly** akadémiai tanár jóvoltából. (Tulajdonképpen ők ketten és Bedő Albert tekinthető az OEE alapítóinak is). 1866-tól az OEE közlönyeként jelent meg, a lap véglegesen 1873-ban lett az egyesület tulajdona. 1950-ben sajnos betiltották az újság kiadását, de két évvel később „Az Erdő” néven újraindult, és azóta is az egyesület és a szaktársadalom kedvelt folyóirata maradt.

5. Az Alma Mater jelentősebb professzorai

A Selmeci Akadémián végzett hallgatók világszerte elismertek voltak, megszerzett tudásuk miatt. Ezt elsősorban az intézmény tanárainak köszönhetjük, akik között szintén nagyon sok világhírű tudós, professzor volt, és sokan közülük maguk is az Alma Mater diákjaiból lettek azzá. Ezért érdemes szólni pár szót azokról, akik megteremtették, illetve híressé tették a műszaki felsőoktatás bölcsőjét.

Mikoviny Sámuel (1700 - 1750)

Az udvari kamara alkalmazásában állt ill. a hadsereg számára végzett mérnöki feladatokat. A magyarországi térképészet megalapítója. Az ő nevéhez fűződik a Selmec környéki vízfelfogó rendszer megtervezése és építtetése; tucatnyi találmány atyja. A Porosz Tudományos Társaság tagja. Benne tisztelhetjük azt az embert, aki fáradságot és energiát nem kímélve szervezte meg a Bányatisztképző iskolát és nem hagyta elveszni, sőt megteremtette az itthoni iskolarendszerű műszaki felsőoktatást.

Nicolaus Jacquin (1727 - 1817)

Francia származású, bölcsészeti, orvos- és természettudományi képzettségű, utazó, botanikus, több évig a Bécsi Egyetem rektora. A modern kémia megalapítója (az antiflogiszton elmélet korai hirdetője). A „Gyakorlati bányászati és kémiai” tanszékre kap kinevezést 1763-ban. Miután beszerzi a szükséges laboratóriumi berendezéseket ásvány- és kőzettárat hoz létre.

Giovanni Antonio Scopoli (1723 - 1788)

Orvosi végzettségű, olasz származású. Selmecen a kémia - ásványtan - metallurgia professzora. Ő írta az első hazai kohászati szakkönyvet.

Cristof Traugott Delius (1728? - 1779)

Wittenbergben jogot majd Selmecen bányászatot, kohászatot tanult. Ezek után az iparban tevékenykedett. 1770-72 között az Akadémia Bányászati Tanszékének vezetője volt, majd bécsi udvari tanácsos lett. Az Ő műve az első tudományosan megalapozott Bányaműveléstan című könyv.

Heinrich David Wilkens (1763 - 1832)

Osztrák származású, orvosi, bányászati-kohászati és matematikai tanulmányokat folytat. Az Erdészeti Tanintézet első oktatója, munkásságának köszönhető az erdészeti felsőoktatás megteremtése.

Wagner Károly (1830 - 1879)

Selmecen tanul bányászatot, kohászatot majd erdészetet. Több éves szolgálat után 1867-től az erdészeti tanszék vezetője. Az OEE megalapítója, az első szakszótár szerzője, az első magyar erdőtörvény megalkotója.

Peithner Johann (1727 - 1792)

Prágában szerzett bölcsész doktorátust, majd ugyanott a Bányászati Tanszék vezetője lett. 1791-től a Birodalom bányászatának - kohászatának felügyelője volt. Javaslatára indították meg a felsőfokú szakképzést Selmecen. Világhírű könyvgyűjteménye adta az Akadémia könyvtárának az alapját.

Christian Doppler (1803 - 1853)

Bécsben, Salzburgban tanult majd a prágai Reáliskola tanára volt. 1848-49-ben a selmeci Akadémia matematika - fizika - mechanika tanára volt. 1848-tól a bécsi tudományos akadémia tagja. A róla elnevezett híres Doppler-effektus elvének felfedezője.

Péchy Antal (1822 - 1895)

Selmecen született és tanult. Az ő nevéhez fűződik az első magyar-német bányászati szótár megírása, valamint a BKL megalapítása. Az MTA levelező tagja.

Kerpely Antal (1837 - 1907)

A Selmeci Akadémián végzett. Több éves ipari tevékenység után a kohászati majd a vaskohászati tanszék professzora, hazai oktatásának megteremtője. Nemzetközi híró kohász, több szabadalom kidolgozója. A BKL szerkesztője.

Hermann Emil (1840 - 1925)

Bécsben, Pesten majd Selmecen tanult. 1867-től Selmecen oktatott matematikát, az elsők között adott elő magyar nyelven. A Vasgyári géptan Tanszék vezetője volt. 1894-től főbányatanácsos. A gőzgépek és a hengesorok méretezési számításában úttörő munkát végzett.

Vitális István (1871 - 1947)

A budapesti Tudományegyetemen végzett majd doktori címet szerzett. 1902-41 között a selmeci majd a soproni Főiskolán a Földtan-teleptan Tanszéken oktatott. 1919-20-ban a főiskola rektora majd 1924-25 között a Bányamérnöki Kar dékánja volt. Az MTA tagja, 1945-47 között a Magyar Földtani Társulat elnöke volt. Nevéhez fűződik az 1919 utáni magyarországi szénkutatás megindítása.

Finkey József (1889 - 1941)

Selmecen végzett bányamérnöként majd tanársegéd, ill. adjunktus a Bányaműveléstan Tanszéken. 1923-tól haláláig az általa alapított Érc- és szénélőkészítéstan Tanszék vezetője. 1929-30 között a Bányamérnöki Kar dékánja. 1934-35-ben a főiskola rektora. Az MTA tagja és 1938-41 között az OMBKE alelnöke.

Böckh Hugó (1874 - 1931)

A Selmeci Akadémia Ásványtani- földtani tanszékének vezetője. Haláláig a Magyar Földtani Intézet igazgatója. A szénhidrogén-kutatás nemzetközileg kiemelkedő alakja.

Cotel Ernő (1879 - 1954)

1902-ben szerzett vaskohómérnöki oklevelet Selmecen, majd az iparban dolgozott főmérnök-igazgatóként. 1923-47-ig a Vaskohászattani Tanszék vezetője, 1930-32 között a főiskola rektora volt. Az MTA tagja, 1925-29 között az OMBKE alelnöki tisztét töltötte be.

Faller Gusztáv (1816 - 1881)

Selmecen végzett. 1855-70 között a bányászati tanszék vezetője. Nemzetközi jelentőségű szakirodalmi munkásságot fejtett ki. Az Akadémia történetének első kutatója, emlékkönyvet is adott ki.

Farbaky István (1837 - 1928)

A Selmeci Akadémia elvégzése és üzemi gyakorlat után tanársegéd, majd professzor a matematikai majd a géptani tanszéken. 1876-92 között az intézmény igazgatója. A BKL szerkesztője. Az 1872-es tantervmódosítás kidolgozója.

Faller Károly (1857 - 1913)

Az Akadémián szerzett fémkohászati szakképzettséget. Ipari szolgálat után a fémkohászattani tanszék professzora. Ő foglalkozik először Magyarországon az alumínium iparszerű előállításával. A magyarországi metallográfiai irodalom első szerzője.

6. A bányász-kohász köszöntés és a jelképek eredete

6.1. A „Jó szerencsét!” köszöntés eredete

A köszönési formák a különböző kultúrkörökben az emberi kapcsolatok alapvető jelképei. A bányászok-kohászok (és erdészek) köszönése kifejezi igen erős összetartozásukat, együttérzésüket, szakmaszeretetüket.

A „Jó szerencsét!” köszöntés eredete az ókorban keresendő, ekkor a rómaiak „Fortuna Solutaris” -hoz fohászkodtak (Fortuna: szerencse, sors; Solutaris: hasznos, jó). Erdélyből került ez a köszönési forma a népvándorlás korában a Rajna-vidékre, és itt alakult át „**Glück auf!**” -ra, hogy évszázadokkal később a Felvidékre hívott német bányászok ajkán ismét visszatérjen a Kárpát-medencébe. (Ma Szlovákiában a „**Zdar Boh!**” köszöntést használják.) Igen sokáig a magyarországi bányászok is németül köszöntötték egymást, csak a magyarosítási törekvések idejében fordította le Péch Antal 1879-ben. Ám a „**Jó szerencsét!**” köszöntés általános elfogadása - hosszas viták árán - csak **1894.** (ápr. 7.) egy Selmecebányán tartott OMBKE választmányi ülésen történt.

6.2. A bányász, kohász jelképek eredete

Minden hagyományos szakmának történetileg kialakult jelképei vannak, így a bányászatnak és kohászatnak is. **A bányászat jelképe a szakma jellegzetes (ósi) munkaeszköze, a jövesztéshez használt bányász kalapács és nyeles ék lett.** Ezen szerszámok jelkép értékű ábrázolása elsőként egy selmecebányai pecsétről 1275-ből ismertek, és kereszttezett formában 1347-ben jelenik meg egy kuttenbergi pecséten. E jelkép az évszázadok során igen változatos formákban jelent meg, néhol akár címerként, pajzsba foglalva is, sokszor különböző alakú és elhelyezésű szerszámokkal. **Mivel a bányászat és kohászat, mint szakma sokáig nem különült el, ezért jelképük is azonos volt.**

Az első vaskohászati jellegű címerábrázolás egy XIV. századi csetneki város címeren jelenik meg (fátuskó üllővel, kalapács és tűzifogó), majd 1702-ben emellett a bányász jelkép is megjelenik. A nemes- és színesfémkohászat első szimbolikus ábrázolása 1324-ből származik (két kereszttezett salaklehúzó). 1470 körül alakult ki az ún. „freibergi” címer, ott még ma is ezt használják. Az első magyarországi megjelenés 1673-ból egy bányamesteri serlegről ismert. Az első üstábrázolás a Magyar Királyi Bányászati és Erdészeti Főiskola 1931-es rektori láncán található.

Az OMBKE mai jelvényét már 1966 óta használják, de hivatalosan csak 1987-ben fogadták el. Ez egy öntőüstre emelt kereszttezett bányászékből és kalapácsból áll, ami a ma már két külön szakmának számító bányászatot és kohászatot egyaránt jelképezi.

7. Diákhagyományaink eredete és kialakulása

Az a különös és a világon egyedülálló örökség, melyet a selmeci diákhagyományok jelentenek, tulajdonképpen nem Selmecebánya és az Akadémia szülötte. A város és a hajdani intézmény sokkal inkább a különböző nemzetiségű és távoli városokból érkezett diákok mentalitását és a magukkal hozott szokásokat olvasztotta egységes egésszé és formálta az idők folyamán mai alakjára.

Hagyományaink kialakításánál a diákok legtöbbször máshonnan vették át e közösség-összetartó szokások elemeit. Ezeknek alapját több rétegében kereshetjük.

1, A középkori céhek elsősorban a külsőségekben megnyilvánuló rendezvények alapját adták ill. a hierarchikus alá-fölé rendeltségi viszonyok kialakításában játszottak szerepet. Már a XIII-XIV. században tartottak az iparos céhek mulatozós, nótázással, lakomával egybekötött, vidám estéket, melyeket az egy évre megválasztott céhelnök vezetett, s ilyenkor a fiatalok szolgáltak fel. Egy éven át a közösség tulajdonát képező ún. céhládába fizetett összegből finanszírozták a mulatozást. A céhbe való felvételnek kötött szertartása volt.

2, A Selmec környéki bányásztársadalomtól vettek át sok nótát az akadémisták, valamint tőlük származik a pátozzsal teli bányásztemetések szokása is. Az „egy mindenkiért mindenki egyért” elv jól tükrözte a bányász élet küzdelmes, veszéllyel teli életét és az egymásra utaltságnak, az egymás segítségének - a munka jellegéből származó - kényszerű, mégis önként vállalt érzését, melyet a hajdani diákok is magukévá tettek.

3, A kora középkorban alapított külföldi (pl. Bologna, Oxford, Párizs, de elsősorban a német) **egyetemek** a XVIII. században már szintén jelentős diákszokásokkal büszkélkedhettek, melyeket az onnan érkezett diákok magukkal hoztak és az Akadémián is meghonosítottak. Ilyen szokás volt például a gólyák (sárga csőr, /beanus/) avatásának szokása, mely Selmecen később balekkeresztelésé nőtte ki magát.

4, Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt sem, hogy kezdetben (1867-ig) a **diákság nagy része német anyanyelvű** volt, (mint ahogy az oktatás is német volt) így ez is nagy hatással volt hagyományaink alakulására. (Főként a diákdalok szövegére gondolva, melyet még a század elején is Sopronban németül énekeltek). Hasonlóan fontos forrásként foghatjuk fel a **katonaviselt diákok katonaelményeinek** megnyilvánulásait, valamint a XVIII-XIX. sz. folyamán nagy hatású **kőművespáholyoktól** esetlegesen átvett szokásokat is.

Tehát ezek azok az alapok, melyekből diákszokásaink táplálkoztak, de nem csak ezeket jelenti, mert az Akadémián tanuló diákok ezeket kibővítették, átformálták és olyan egységes egészzé alakították az elmúlt több mint 250 év alatt, mely így egyetlen más egyetemen sem található meg. Egyfajta hagyományrendszer, mikro-kultúra jött létre, mely a diákság életének részévé lett és meghatározta életmódját arra a néhány évre, míg az Alma Mater hallgatója volt.

Ám ezeket a tradíciókat nem mindig csak a véletlen és a spontán jókedv éltette, **szükség volt és napjainkban még inkább szükség van a tudatos hagyományörzésre** azért, hogy az utókor számára is élő maradjon ez az örökség!

8. Diákélet és diáktársaságok

Ebben a részben nem elsősorban a diákhagyományokról szeretnénk beszélni, nem arról milyen is volt Selmecen hajdan a balekfogadás vagy egy Szakestély; ezekről majd a későbbiekben lesz szó. Itt azt szeretnénk megmutatni, hogy az Akadémiára beiratkozott hallgatóknak milyen életkörülményekkel kellett szembenéznük és milyenek is voltak a mulatozások közötti szürke diákélet mindennapjai.

8.1. Az akadémiai ifjúság létszáma, összetétele

1735-ben a Berg-Schola 8 hallgatóval kezdte meg működését. Ez a létszám lassan növekedett **1763-ig**, így **évenként kb. 30-50** - elsősorban német ajkú - hallgatója volt az intézménynek, mindig a birodalmi szakemberigényhez igazodva. **Az akadémiává válás után 120-150 fő hallgatta az előadásokat**, a XIX. sz. első felében pedig már két- háromszáz (ennek kb. negyede volt erdész). Ekkoriban a magyarországi és erdélyi hallgatók adták az összlétszám zömét, a másik felét az Ausztriából érkezettek, de mindig megtalálhatók voltak a távolabbi nemzetek (szerb-horvát, olasz, német sőt spanyol) fiai is. A hallgatók között egyaránt voltak kézműves iparos, gazdag polgár, elszegényedett nemes és gazdag arisztokrata családok gyermekei is. Az abszolutizmus korában - a kiegyezést megelőzően - a hallgatói létszám jelentősen lecsökkent főleg a magyar ajkúaknál. **Az 1910-es évekre 500-600 hallgatója volt**, immár jórészt magyar diákokkal. Tandíjat nem kellett fizetni, a felsőbb évesek mintegy ötöde kapott anyagi támogatást. A diákok ötöde volt munkás, kisiparos és földműves szülők gyermeke.

8.2. A tanulmányokról, ösztöndíjakról

A háromfokozatú (később ötfokozatú) osztályzat utolsó kettő jegye jelentette a tulajdonképpeni bukást, ennek kijavítására a következő félév ill. a szünet végén volt lehetőségük. De ha ekkor sem sikerült, akkor félévet kellett ismételniük. Később a második fokozat esetén pótvizsgát lehetett tenni, de ilyenkor megvonták az ösztöndíjat. Ha évismétlés után is csak másod- vagy harmadrendű vizsgát tett a hallgató, akkor törölték az Akadémia névsorából.

Szünetet szeptemberben és októberben kaptak, ekkor utazhattak haza szüleikhez, egyébként csak a **főkamaragróf beleegyezésével hagyhatták el Selmecet**. Aki engedély nélkül távozott azt 3 napi börtönnel sújtották, de például a házassághoz is engedély kellett. (A városi börtön a Klopacska tornyában volt.)

A XVIII. sz. végére a **hallgatóknak 4 fő kategóriája** alakult ki:

- **kincstári alkalmazott ösztöndíjjal,**
- **kincstári alkalmazott ösztöndíj nélkül,**
- **középszintű előképzettséggel rendelkezők**, akik az akadémiai tananyagot elsajátították és abból vizsgát is tettek (kincstári állásra pályázhattak),
- **előképzettség nélküliek**, akik vizsgát sem tehettek és csak a magán bányászatban helyezkedhettek el.

A hallgatók kincstári ösztöndíja viszonylag magas volt, elérte egy kézműves-iparos fizetését is. Ezen kívül évente rendeztek pénzdíjazással járó szakmai versenyeket is a diákok részére. **Az akadémiai végzettség nem jelentett előjogokat, az iparban még** tehetségével, tudásával és szorgalmával **bizonyítania kellett a mérnöknek**, hogy a ranglétrán előre jusson.

8.3. A “kamarák” szerepe

A hallgatók a városba érve maguk béreltek szobát valamely vendégfogadósnál vagy magánháznál (kollégium nem volt), gyakran ők is bútorozták be. Étkezésüket vendéglőben vagy a főbérő konyháján biztosították. A szegényebbek ketten-hárman is társultak egy ilyen albérletbe, amit maguk között csak “kamará”-nak hívtak, mivel gyakran csak egy kamra vagy a lépcsőfeljáró volt ez. **Az együtt lakók egymást “kamarásnak” vagy kammernak neveztek.** Gyakran költözött össze egy ilyen kamrába a firma és balekja, így a balek egyfajta inas szerepét is betöltötte, de cserébe a firma segített neki tanulmányaiban és megismertette őt a város lányos házaival.

A kamrákban az élet nem volt fényűző, gyakran megesett, hogy tűzifára, gyertyára sem igen telt és a gyomor is sokszor korgott. A szobák díszítése is a lakó ízlésére volt bízva, amit az gyakran elcsent cégtáblákkal oldott meg, később ha akadt egy gondoskodó leánykéz ez emelhetette a színvonalat. A kammerok között szoros összetartás alakult ki, ami még később az üzemekbe is elkísérte őket.

Ám megtörtént, hogy **valaki vétett a bajtársiasság és a közösség ellen, az illetet “kiközösítették” a diákok ún. “Verschiss”-be tették.** Ez azt jelentette, hogy az ilyen diákkal nem érintkezett senki, és sokszor a városi fogadósok vagy a pék sem szolgálta ki, mert félték a diákság egészének bosszújától a verschiss-től. Mert ha ezt rá is kimondták, akkor akár a boltját is bezárhatta, mert utána senki nem vásárolt nála az akadémisták közül és állandóan ki volt téve a csínytevésnek.

Az akadémistáknak egyfajta menedéket jelentettek a selmeci lányos házak. Ha sikerült egy-egy hölgy szívét megnyernie valamelyik ifjúnak, akkor onnantól számíthatott rá, hogy annál a háznál szívesen fogadják, esetleg kosztoltatják is. Hiszen akkoriban “jó partinak” számított egy bányatiszt jelölt, s ezért próbálták a városi mamák férjhez adni lányaikat. Ha már komolyra fordult a dolog és **eljegyzésre került sor**, akkor az illető leányzó **piros szív alakú foltot** hímzett nagy **TEMPUS** felirattal a diák úrfi grubenjére. Ez azt jelentette, hogy **az a fiatalember már nem szabad a többi lány számára**. De ha egy akadémista Tempust jelentett bármi másra is az azt jelentette, hogy **ahhoz a dologhoz más nem nyúlhatott**, az az ő tulajdona volt.

8.4. Ifjúsági szervezetek, diáktársaságok Selmecen

Mint már említettük az előzőekben is, a Selmecre érkező diákság többek között nemzetiségét tekintve heterogén összetételű volt, ám a kor szelleméből fakadóan mégis a német elem volt a domináns a szokások és a nyelv tekintetében az egész Monarchiában. Tehát semmi furcsa nincs abban, hogy az ideérkező fiatalok is - átvéve a Németalföldről érkező diákságtól - a maguk szokásait és nótáit is németes minta alapján alakította és így vált a későbbi Akadémia hallgatósága homogén, összetartó társasággá.

A Berg-Schola alapítását követő jó néhány évtizedig nem beszélhetünk egységes diákéletéről, inkább csak egy szertelen, fiatalokból álló, mulatozó kompániához hasonlíthatók e praktikánsok (tanoncok). Az ide érkezett hallgatók sokszor botránkoztatták meg a helybelieket durva, erőszakos viselkedésükkel, útonálló életvitelükkel és módszereikkel. Ennek nem egyszer elzárás, börtön lett a vége. A diákság életstílusa később szolidabb lett és befelé fordult.

Az első írott bizonyítékok már az **1820-as évektől működő „Deutsche Gesellschaft zu Schemnitz”** nevű ifjúsági társaságról adnak felvilágosítást. Ez a testület az ifjúság egészét képviselte és fogta össze. Összejöveteleiket a városon kívüli **„Schacht” (Akna) kocsmában** tartották hetente kétszer (szerdán és szombaton) hajnalig tartó sörözés és nótázás közben. A társaság életében a selmeci Akadémiához való tartozás érzése dominált. Aki hallgató lett eleve a baráti közösség tagjává vált.

A testületi ifjúsági szervezet mellett már **kezdetektől működtek az egyes nemzetek-nemzetiségek, egy országrészből jötték kisebb csoportosulásai, társaságai.** Ezeket a közös nyelv és kultúra kötötte össze. (Pl. Holló Szugoly Társaság - Erdély).

Az 1840-es évekre a Selmecen tanuló praktikánsok száma is felduzzadt, megteremtve ezzel a hallgatók nagyobb társadalmi súlyát a város életében. Ekkoriban az akadémikusok összejöveteleire szolgáló helyiség az **„Arany Bányamécs”**-hez (Zum Golden Grubenlicht) címzett **kávéház** volt, mely klub gyanánt működött egészen a XIX. sz. végéig. Itt tartottak közgyűléseket, itt volt az olvasóterem. Ezt az egész ifjúságot átfogó szervezetet a diákok **AZ AKADÉMIA**-nak nevezték, és választott tisztségviselők irányították. Feladata volt a saját klub, könyvtár fenntartása, bálók, felvonulások, ballagás, színelőadás stb. szervezése. Itt minden hallgató egyenrangú volt.

E mindenkit és mindent átfogó társaság mellett egyéb kisebb ifjúsági mozgalmak is éltek. Legjelentősebb típusaik a Burschenleben és a már említett nemzeti művelődési szervezetek.

A Burschenleben-ben elsősorban a mulató kedvű, vagány hallgatók vettek részt. Ennek törzshelye évtizedek óta a Schacht kocsmá volt. A társaságnak nem volt semmilyen kitűzött célja, csupán az összetartozás érzésének kialakítása a **véget nem érő sörözések, csínytevések és nótázások** közepette. Ebből következően nem is volt minden diák tagja; volt aki nem szerette a sört és a pipafüstöt; volt aki inkább tanulmányainak szentelte idejét, sok akadémikusnak pedig egyszerűen nem tellett a kocsmázásra.

A Schacht kocsmá épülete jelképévé vált a polgári élettel vidám mókázások (néha túlkapasok) közepette szembenálló diákéletnek. **A társaság tagjai magukat „Bursch”-oknak** (németül: fickó, kópé) **nevezték.** A kocsmá falain kívül társaságilag nem léptek fel, rendezvényeket nem szerveztek közös vagyonuk nem volt. A tagok itt a legszigorúbb alá-, és fölérendeltségi viszony szerint rétegződtek és csak **az Akadémián eltöltött éveik számának gyarapodásával emelkedhettek a ranglétrán fölfelé. Pozitívuma a bajtársi együttlét és egymás testvéri szeretete, segítése volt.**

1832-ben jött létre a Selmeci Magyar Olvasó társulat, melynek célja a magyar nyelv és irodalom ápolása és művelése volt, melynek érdekében gazdag könyvtárat hoztak létre, felolvasó esteket tartottak. (E társaság az akkoriban szintén országos hírű liceumi rangra emelkedett lutheránus gimnáziummal közösen jött létre.) 1854-ben azonban a bécsi kormányzat minden nemzeti jellegű irodalmi társaságot betiltottak.

A szabadságharc elvesztése után egyedül az Arany Bányamécs kávéház név és szabályzat nélküli társasköre maradt életben az addig virágzó diáktársaságok után. A németajkú hallgatóság létszámának túlsúlyra emelkedésével ismét a Bursch-jellegű társaság életre keltése lett a meghatározó. Míg a német-érzelmű hallgatók a nagy német eszmék megvalósításáért álltak a Burschenschaft zászlaja alá, addig a magyar, lengyel, olasz hallgatók a Habsburg elleni harc érdekében tömörültek ide.

1858-ban megalakult a Schacht egyesület (Verbindung Schacht), mely a teljes hallgatóság tömörítésének igényével lépett fel. Ez már közgyűléseket tartott, jegyzőkönyvet vezetett, újságot adott ki, klubot, könyvtárat üzemeltet stb.

Az Akadémia fiatalsága mind Bursch volt. A társaskör elnöke tekintélyesebb 3. vagy 4. éves hallgató lehetett, aki lehetőleg vagyonosabb is volt és a sörivásban is megállta a helyét. A társaság tagjai a kollegialitás szellemiségében éltek.

Kezdték ismét újraéledni a különböző nemzetiségű apróbb diákszervezetek. Ezek az egymásba átnövő magyar művelődési egyesületek a céljuknak egy egységes magyar ifjúsági egyesület megteremtését tekintették.

1863-ban létrejött a magyar Önképző- és Társalgókör. Ebben az időben Concordia és Casino néven német művelődési egyesületek is alakulnak, melyeknek fejlődése vezetett később az Akadémiai Ifjúsági Kör megalakulásához. Addig azonban sok párharcra került még sor. A fejlődés első lépése volt a **Concordia és az Önképző Társalgókör egyesülése Általános Társaság néven** (Á.T.). Ez azonban még nem képviselte az ifjúság egészét.

Az **Akadémiai Olvasókör** az Arany Bányaméccsel ellentétés "Szőlő" néven ismert Ertl-féle vendéglőben tartotta közgyűléseit **1871 óta**. A társaság célja : a szakszerű önképzés, a testvéries együttélés és a magyar nyelv és szokások éltetése. Tag lehetett minden akadémikus, aki a Schacht-társaságnak nem volt tagja. A tagok tisztségviselőket választottak. A közgyűléseket a Himnusszal nyitották, majd hivatalos beszámoló, felolvasások után szavazatok hangzottak el. Ezt vacsora, bor és cigányzene melletti mulatozás követte. Rendezvényeiken megpróbálták a magyaros és kultúralt diákszokásokat meghonosítani. **Am harca a Schacht és az Általános Társaság ellen az 1870-es években megbukott.** (Ekkoriban az akadémisták kétharmada schachtistának vallotta magát.) **Am 1876-ban felsőbb nyomásra egy közgyűlésen kimondták a Schacht feloszlását.** (A magyar kormány pénzügyminiszteri rendelet értelmében minden német diákszokásra emlékeztető dolgot betiltott.) Így a **Burschenschaft** fehér-zöld-fehér színű ezüstös "Glück auf!" feliratú zászlaja, jegyzőkönyvei stb. a Szepesi Társaságra szállottak át. A fuchsok jelvényét a róka farkat jelképesen eltemették. Az indulatok azonban tovább háborogtak.

A továbblépés e feszültséggel teli állapotból - egy Erdélyi Köri tag temetésén elhangzott gyászbeszéd megindító és buzdító szavai hatására történik meg. Másnap - több kisebb társaság egyesülésével - **megalapították az egységes Magyar Társaságot** (M.T.). A társaság megtartotta zászlóavató ünnepségét, de még sokáig kemény csatákat kellett vívnia az Általános Társasággal. (Pl. Történt, hogy a Selmecről Leobenbe elszármazott testvérintézmény fiataljai az ottani Burschenschaft zászlaja alatt Selmecre készültek baráti látogatásra. A M. T. javaslata szerint az akadémiai ifjúságnak egységesen a nemzeti zászló alatt kellett volna kivonulniuk a fogadásra. Erre az Á. T. nem volt hajlandó, ők ragaszkodtak a régi Bursch-jelvényekhez. Így a M. T. tagjai nem vettek részt a pályaudvari fogadáson.)

A vita végül **1879-ben** dőlt el, amikor is - a kor szavának engedve kompromisszumként - **a Magyar Társaság és az Általános Társaság egyesül Akadémiai Ifjúsági Kör néven.** A társaság a Szentháromság téren először önálló lakást bérelt, melyben konyha, olvasó-, étkező-, stb. helyiségek voltak. Később székházat vásároltak. Az évek során a társaság megerősödött és az egész hallgatóságot irányító, jelentős tekintélyű diákszervezetté vált. Szeretnénk most megemlíteni néhány kisebb kört ill. szervezetet az Akadémia történetéből, melyek Selmecen még megtalálhatók voltak.

- **Achademiai Athléte Club** (10 sportág közül választhattak a hallgatók),
- **Menza Academica Egyesület** (célja volt a hallgatókat étkezési segélyben részesíteni, ill. a jó és olcsó kosztot biztosítani),
- **Önképző Kör** (a szépirodalmi és tudományos munkásság előmozdítására)
- **Ének- és Zenekör** (az ének és zenekedvelők ill. művelők összefogása)
- **Vidéki Köri** (Már többször volt szó róluk, céljuknak tekintették az ország egyes vidékeiről érkezett diákság összefogását. Ilyenek voltak:
  - Erdélyi Kör,
  - Bánátia,
  - Szepesi Kör,
  - Dunáninneni Kör,
  - Alföld-Tiszavidéki Kör.

- **Selmecbányai Főiskolai hegyi zászlóalj és sportlövő klub** (az akadémisták katonai szolgálatra való előkészítése),
- **Steingrubeni nagyközség**

A Burschenschaft németes szokásai ellenében feltehetően 1880-ban alakult társaság, melynek gyülekezőhelye a steingrubeni városrészben fekvő Schmidt-féle kamara volt és tagjai is az ebben a városrészben lakók lehettek. Később még Sopronban is működtek 1942-ig.

Írásba foglalták diákszokásaikat (melyek igen tréfásak és sokszínűek voltak), melynek a Korpás Julis (Corpus Juris) nevet adták, valamint ez rögzítette bohókás nevű tisztségviselőik tennivalóit is, egyfajta alapszabály szerepét töltötte be. Saját újságot is kiadtak Bakterkürt néven. A bohókás társaság tisztségviselői: Bíró uram, Föpenna, Kispenna, Esküdtek, Tanító, Kántor, Bakterok, Bojtár, Sintér, Baromorvos, stb. A steingrubeni nagyközségnek voltak rendszeresen megtartott rendezvényei is:

- **Gyeshatór** - a társaság tagjai számára rendezett disznóvágással egybekötött eszem-izsom mulatság.
- **Költöztetés** - a nagyközségbe való bekerüléskor az új tagot - nagy csinnadrattával (egész Selmec tudára hozva a dolgot) szekéren, talicskán körbejárva Selmec utcáit - beköltöztették Steingrubéba.
- **Hivatalos Czé-czó** - a társaság tulajdonképpeni taggyűlése mókás kötetlen - amolyan nedves est - keretei között.
- **Ördögűzés** - a „plébános” vezetésével a kora középkori ördögűzés szokását figurázták ki a betlehemi vendégjárás mintájára.
- **Báld** - a társasági tagok bálja meghívott városi leányokkal.

Tulajdonképpen a társaság célja a felhőtlen mulatozás és a diákcsínytevések voltak, mindez egy magyaros hangulatú, kitalált falu életébe illesztve, utánozva a paraszti emberek viselkedését és szóhasználatát.

8.6. Az Ifjúsági Kör tevékenysége Sopronban

Az Ifjúsági Kör ereje, tekintélye szilárd alapokon nyugodott már Selmecen is. Ez a megbecsülés a hagyományok tiszteletén, a kialakult szabályok következetes betartásán és ugyanakkor a változásokhoz és a fejlődéshez való alkalmazkodó képességen alapult. Az önként vállalt fegyelem, az erkölcsi és anyagi megbízhatóság és az összetartozás érzése voltak a Kör nagyságát biztosító alapelvek. A **századfordulóra az Ifjúsági Kör** az Akadémia minden hallgatókat érintő ügyében és kérdésében **mindenki által elismert és elfogadott** döntéseket hozott. (Volt időszak mikor az Ifjúsági Köri tagság előfeltétele volt a főiskolai tanulmányok folytatásának.) A Kör már nemcsak a diákság köreiben, de a város életében is jelentős tényező volt és befolyással bírt ott.

Ezt az érzelmvilágot és a diákélet irányításának, összefogásának igényét örökölte át a Kör Sopronba is az I. világháború után. Bár kezdetben nehézségek adódtak még az oktatás megindítását illetően is, de a Kör továbbra is felügyelte a diákok azon ügyeit, melyeket ma egyetemünkön több szervezet, bizottság (HÖK, DJB, ...) intéz, valamint biztosította a kultúra és művelődés lehetőségét, illetve mindvégig örökölte a Selmeci diákhagyományok felett. Ezekon kívül egyéb szervezési feladatokat is ellátott, valamint nagy hatással volt a város életére (népszavazás, Volksbund elleni mozgalom).

Az Ifjúsági Kör túlélte a II. világháború viszontagságait is és sikerült újraszerveződni, ám az új rendszerben már nem sokáig élt. 1948. május 11-én kari ülésen a **Kar dékánja** (felsőbb utasítást teljesítve) **bejelentette az Ifjúsági Kör megszűnését**. Ezek után a kommunista szervezetek vették át az ifjúság fölötti irányító szerepet (MTESZ, KISZ) melyek megtiltottak minden „Selmeci hagyományok” névvel összefoglalt tradíciót. Ezzel meg is szűnt a más jellegű társaságok újraélesztésének lehetősége, évtizedekre illegálisba vonult a selmeci diákélet. Sokszor csak az iparban dolgozó öregektől, titokban tartott szakestélyeken ismerkedtek meg a diákok a hagyományokkal, vállalva nem egyszer az egyetemről való kitalás veszélyét is.

8.7. Diáktársaságok napjainkban

Az előző negyven év után jóformán csak a rendszerváltás óta jönnek létre újra olyan kisebb diáktársaságok, melyek céljuknak a - sajnos napjainkban ellaposodó - selmeci diákszokások és az ezen az alapon nyugvó diákélet újraélesztését, éltetését tűzik ki. Ezek legtöbbször kis létszámú, néhány fős baráti társaság, melyek sokszor csak egy-egy alkalomból szerveződnek és nem hosszú életűek. Gyakran a társaság létrehozásán kívül tovább nem is jutnak.

Vannak természetesen szilárdabb egységet mutató szervezetek is melyek már több éve működnek, de egyik sem jogilag bejegyzett egyesületként. Ezek a szakestélyeken kívül más rendezvényeket (pl.: bálók, vetélkedők, diáknapok, stb.) is szerveznek, valamint tagságuk rendszeresen összejár, és a diákélettel kapcsolatos kérdéseket megvitatják. A tagok egyenruhával rendelkeznek, melyre a társaság hímzett foltját felvarrják. A legtöbb társaság kiválaszt egy burschnótát, melyet magáénak érez, s azt felállva énekl.

Ma már sok más egyetemi szervezet végzi a diákok ügyeinek (ösztöndíj, sport, hallgatói képviselő, ...) intézését, így valószínűleg már soha nem jön létre az utódiskolákban olyan diákszervezet, amely diák hagyományaink alapján szerveződve képes lenne átfogni a hallgatóság egészét, ill. olyan jelentőségre tenne szert mint a század elején az Ifjúsági Kör.

A következőkben szeretnénk - a teljesség igénye nélkül - felsorolni néhány napjainkban működő diáktársaságot.

Sopron:

- **Fröccsöntő Sasok (F.S.),** (1981 óta működnek alapszabállyal és vezetőséggel)
- Selmeci Társaság,
- Unicum Club,
- Soproni Kör,
- Pelikán Club, stb.

Székesfehérvár:

- Szalamandra Kör

Miskolc:

- **Dudujka-völgyi Rókák (DVR)**

A DVR 1995-ben az V. Selmeczi Diáknapok kapcsán - a CsontBrigád (CS.B.) Tanszék nevű, kis létszámú baráti társaság csírájából nőve ki magát - a ME-en alakult bányász, kohász, gépész hallgatókból álló hagyományörző diákszervezet. Elnökséggel és Alapszabállyal működik. Rendszeresen tart társasági szakestélyeket és egyéb összejöveteleket, ezen kívül több nagyobb szabású rendezvény szervezője (pl.: UV-dombi szemétszedés, Csillelölés, stb.). A tagok az egyetemi diákéletben is aktívan részt vesznek, céljuk a selmeci kultúrkincs ápolása és továbbadása.

Dunaújváros:

- **Sztálinvárosi Leopárdok(Sz.L.)** (1991 óta működnek)
- Palincas Baráti Kör,
- Isteni Társaság,
- Megáll az idő Társaság,
- Vivát Bacchus Baráti Társaság, stb.

9. Az évfolyamok szerepe

9.1. A fontosabb fogalmak

A selmeci Akadémián már a korai Burschenschaftok idejében (1800-as évek első évtizedei) létrejött az a hierarchia, melynek nyomait még ma is megtaláljuk hagyományaink között. Akkoriban ez sokkal élesebben jelentkezett és nagyobb tartalommal is bírt, mint napjainkban.

„A hallgatókat sem származás, sem vagyoni, sem szüleik társadalmi helyzete nem különböztette meg egymástól. A különbség a Főiskolán eltöltött idő és a betöltött szerep alapján lett elbírálva.” - írja Sík Lajos könyvében.

pogány :

Az intézménybe beiratkozott hallgató a diákok számára még csak egy „**végtelenül kicsiny, fekete, sárban fetregő porszem**”, akit név nélkül egyszerűen csak „pogány” -nak neveznek mindaddig, míg el nem jut a balekkeresztelésig. (Esetleg balekjelölt, balekkezdemény vagy balekcsíra szavakkal is illethetik.) Ennek a „senkinek” **jogai nincsenek**; a FIRMÁK talán tudomást vesznek róla és segítenek neki a balekká válás rögzítésén. A FIRMÁK gyűjtik meg a fény első szikráit is fejeikben. Számára ez az elérhető legnagyobb kegy. Ha valaki nem veti alá magát a keresztelési szertartásnak, akkor az még V. éves korában is csak pogány marad, s így semmihez sincs joga a hagyományokat illető kérdésekben.

Pogányként a hallgató nem hordhat egyenruhát, nem vehet részt Szakestélyen (a saját balekkeresztelője előtt), sem más selmeci eredetű rendezvényen, nem hordhatja a szak ezüst gyűrűjét. A pogány hallgató, ha V. éves, akkor nem valétál, csak „végez”. Ilyenkor elvileg a tablóképen sem szerepelhet egyenruhában. Nem lehet a Valéta Bizottság tagja, sőt nem is szavazhat ilyen jellegű kérdésekben. Nem kap valétagyűrűt és kupát sem.

balek :

Régiesen bulek. Firmaőseink még régen Selmecen fisch-nek (hal) nevezték, utalva arra, hogy ugyanolyan, mint a hal: némán tátog, és bután néz, s így senki sem érti, mit akar. Később (kb. a múlt század közepétől) már fuchsnak (róka) nevezték a keresztelésen átesett, alias névvel rendelkező tudatlan diákokot. (A „Fuchs” szó a latinos Totumfac vagy röviden Fac többes számából lett előbb „die Facs”, majd Fuchs.) A balek szó csakis kis betűvel írható!

A balek definíció szerint: **“Zöldfülű, (sárgacsőrű, büdös), poros hasú, ész és értelem nélküli véglény, amely minden tekintetben, az Isteni Fényben Tündöklő Dicső FIRMÁK támogatására szorul.”** Agya még üres, de fejlődőképes. A balek legfőbb feladata, hogy kövesse és figyelje Firmáját, akitől tanulhat, ügyelve arra, hogy mindig betartsa a balekok tízparancsolatát.

A balek tízparancsolat:

1. **balek kussch !**
2. **balek kussssch !**
3. **balek kussssssch !**
4. **balek légy illedelmes !**
5. **balek ne légy falánk !**
6. **balek ne légy konfidens !**
7. **balek mutatkozz be !**
8. **balek illedelmesen köszönj !**
9. **balek a Firmák asztalához csakis engedéllyel ülj !**
10. **balek válassz magadnak Firmát !**

Az utóbbi időszakban még további parancsolatok is napvilágot láttak a Dicső Firmák részéről. Talán a legfontosabb melyből az összes többi levezethető, s így talán a 0. pontnak vehető:

1. **balek Firmádnak mindig igaza van !**

Kialakult még másik két pont is :

1. balek ne kívánd Firmád nőjét, idővel úgy is rád marad !
2. balek mindig hordj magadnál cigarettát, hogy megkínálhasd vele Firmádat !

Selmecen a Firmával egy kammerban lakó baleknek még valóban voltak feladatai, melyeket az idősebb diák természetesen más módon, de viszonzott. Régen még a tekintélytisztelet és a másfajta környezet okán nagyobb jelentősége volt a balek-firma kapcsolatnak; mára ez kezdi elveszíteni jelentőségét, de azért továbbra is születnek ebből komoly barátságok.

Kohlenbrenner :

Magyarul jelentése **szénégető**. Eredete onnan származik, hogy Selmecen a hallgatók II. éves korukban tanulták a szakmának ezt a fogását. Így alakult ki, hogy a **II. éveseket** gúnyosan kohlenbrennereknek nevezték. Ma már ez elvesztette jelentőségét, hiszen nem tanítanak szénégetést, és nem csak a bányászok, kohászok hívják kohlenbrennernek a másodéveseiket.

Annak idején a Firmák kohlenbrennerekre bízták a balekok nevelését, hiszen ők Isteni Fényüknél fogva „nem érintkezhetnek ilyen alantas lényekkel”. Ma már ez a szerepük is lecsökkent. A kohlenbrennerek még nem rendelkeznek teljes jogokkal: pl. balekvizsgán nem vehetnek részt vizsgáztatóként.

FIRMA :

Magyarul jelentése egyrészt: kétes hírű vállalat, cég (olasz-német)

másrészt : szilárd (latin) pl.: Terra firma (szilárd talaj).

A selmeci Akadémia hierarchiájában **III. vagy IV. éves diákot jelentett** és jelent ma is (ill. az **egyetemen V. évest is**). Szorgalmas, bölcs, jóindulatú, mértéktartó, barátságos és közben isteni fényben tündököl. A balekság nélküle semmire sem menne. Sok terhes feladata mellett - magát nem kímélve - Ő a gyengébb nem legfőbb támasza. Majdnem mindegyik zseni. A Firma szó csak nagy kezdőbetűvel írható le.

Diákhagyományaink éltetésében ők járnak élen - hiszen tudásuk a legteljesebb - illetve közülük kerülnek ki a Valéta Bizottság tagjai is. Rájuk hárul a balekoktatás feladata is.

Miskolcon és Sopronban szokássá vált, hogy csak a III. évben megrendezett ún, Firmaavató Szakestélytől számít Firmának a diák, pedig aki (a balekkesztelés évétől számítva) harmadik tanulmányi évét megkezdte az Firma korú függetlenül mindenfajta szigorlattól és szakestélytől, vagy attól, hogy esetleg évismétlés miatt még csak a II. évet kezdi. Természetesen fontos, hogy a Firma ezért tegyen is valamit, ugyanis a diák Firmává nem lesz vagy nem is azzá avatják, hanem azzá válik tetteivel.

Veterán :

Az iskola elvégzéséhez szükséges tanulmányi idő után a Firma - ha még nem végzett az egyetemen - **veteránná válik.** Tehát egy 5. éves ha egyszer évet ismételt akkor már veterán, de napjainkban pl. veteránnak számíthat egy doktorandusz hallgató is.

Filiszter :

A diákság jó kedvét értetlenül, esetleg ellenségesen néző elpuhult, rigolyás **nyárspolgár** - vagyis aki nem diák. Az iskola elvégzése után a diák is filiszterre válik.

Bursch :

Mint az előzőekben már kitűnt a XIX. sz. folyamán a **Burschenschaftokhoz tartozó tagok** hívták magukat németes minta alapján burschoknak (németül jelentése: vagány, fickó).

Ma a selmeci utódiskolákban tanuló azon diákok jelzője ez, **akik a diákhagyományainkat teljesen magukénak érzik**, azok szerint élnek ill. annak megőrzésén fáradoznak. Sajnos egyre kevesebben vannak és a múlt századi burschokhoz hasonlóan általában valamilyen diáktársaságba tömörülnek, leginkább a Firmák közül kerülnek ki.

9.2. Balekfogadás (Balekhét)

Még Selmecebányán kialakult egy olyan szokás, hogy az újonnan felvett diákokat a Firmák a tanév kezdésénél korábban behívták az Akadémiára beiratkozni. Ennek a pár napnak a célja az volt, hogy a Firmák kellő ismeretet szerezzenek a leendő balekokról, diáktársakról és persze vidám ugratások és élcelődések közepette megmutassák a pogányoknak a várost, bevezessék őket diákszokásaik rejtelseibe, valamint ráhangolják a selmeci ifjúság körében uralkodó bajtársias szellemre.

Az Isteni Fényben Tündöklő Dicső Firmák úgy gondolták, hogy **az Akadémiára érkező leendő balekot meg kell regulázni**, le kell szoktatni rossz szokásairól. Az érettségi bizonyítvány megszerzése után a fiatal diák telve egoizmussal esetleg úgy gondolhatja, hogy ő már nagykorú, azt tehet amit akar, s övé a világ, mely tele van csinos lányokkal kik mind ő reá várnak.

Ma már az ország szinte minden felsőoktatási intézményében tartanak ún. Gólyatáborokat a felsőbb éves hallgatók az újonnan beiratkozottaknak. A ME gólyatáborai azonban megőrizték néhány ősi jellegzetességüket (legalábbis a műszaki karokon). Így például mi nem is gólyatábornak, hanem - konzekvensen hagyományainkhoz - **Balekhétnek nevezzük ezt a pár napot, amit a leendő I. évesek tanévkezdés előtt egyetemünkön eltöltenek.** Ennek a néhány napnak a **célja**, hogy már itt (bár még kötetlenebb formában, mint a balek-oktatásokon) kezdjenek **megismerkedni diákszokásaikkal** a pogányok, valamint találkozzanak Firmáikkal.

A balekhét programja általában tartalmaz valamilyen vidám, bohókás vetélkedőt; sportversenyeket; egy túrát a város környéki hegyekben; egy közös gulyásfőzést vagy szalonasztütést; esténként bált vagy koncertet, ismerkedési esteket; és persze felfedező körutakat a környék ivásra rendszeresített kultúrlétesítményeiben. **A programokat a Firmák állítják össze** (általában a végzősök, de kohászoknál a IV. évesek), amihez alapítványi pénzeket pályáznak meg, valamint a beérkezett hallgatóktól is szednek hozzájárulást. Régen Selmecen a balekfogadásokat a kohlenbrennerek tartották, gyakran megrézfálva a beérkező tudatlan, hiszékeny balekot. Szokás volt az ifjú hallgatót hosszasan megjárni (egyfajta „városnézést” tartani) mielőtt Selmece, illetve szálláshelyére ér.

A továbbiakban álljon itt ízelítőként a régi időkből fennmaradt két rövid történet Sik Lajos: „Mindnyájan jártunk egyszer az Akadémián...” című könyvéből.

„A vasútállomáson a II-III. éves hallgatók várták az érkező balekjelölteket, s mindjárt be is mutattak nekik egy szigorú, szakállas ultra-supra veteránt (idős hallgatót), mint a geológiai tanszék asszisztensét. Mivel a geológia igen fontos, így hát az áltanár már az úton elkezdte magyarázni a kőzetek sokféleségét, azok eredetét, s így indult el a hegyeken keresztül a gyalogmenet Selmece. (Mivel hajdan a vasútvonal csak 16 km-re közelítette meg Selmecebányát, a garamberzencei állomáson kellett leszállni.) Egyszer csak az áltanár - kezében egy hosszúnyelű pálcával - megáll egy nagyobb, fényes kőnél és elkezdti ütögetni, illetve lupéval vizsgálgatja, majd kijelenti, hogy ez egy igen ritka, becses értékű kőzet, amilyen a Főiskola kőzettárában nincs. Persze a kezdők, hogy a „prof” kedvében járjanak, elcipelik.

Az áltanár az útról letérve egy elhagyott bányához vezeti őket, s itt bemutatja a selmeci aranyat tartalmazó kőveket. A balekság kapkodva tömi tele zsebeit. A Firmák azonban a kisebbeket elveszik tőlük, s a nagyobbakat visszaadják. A Firmák a tanárral visszaindulnak, s az elszedett kőveket lassan elszóráják.

Tovább indul a menet, róják a kilométereket (az újonnan érkezettek nem tudják, hogy még 20 km-t kell megtenniük). Délutánra meg is érkeznek Selmece, ahol természetesen be is térnek az első kocsmába. A vendéglőben már fogadják őket a cigányoknak öltözött firmák, akik mulatós nótákat húznak. A Firmák 10-20 koronát tettek a cigányok tányérjára, s így a balekjelöltek sem tehettek kevesebbet, hisz otthonról hozott dagadó pénztárcájuk még ezt megengedte. A mulatás késő estig tartott, hiszen a „cigányprímás” visszaadta az előre megbeszélte pénzt, így hát a balekok is jól mulattak a Firmákkal a saját pénzükön. ”

A következő eset már Sopronban történt.

„Az újonnan érkezett balekot a vasútállomáson fogadták a Firmák és készségesen segítettek is neki, megadva egy címet, ahol szállást talál: Szt. Mihály utca 19. Egy darabon el is kísérték, ám egy sarki kocsmánál elköszöntek tőle mondván, hogy innen már egyedül is odatalál: - Egy kőfal után eléred a 19-es számot, nagy tölgyfa ajtaja van, mellette húzós csengő, azt jól húzd meg! - A szegény újonc el is indul, meg is találja a deszkakaput, s jól meghúzza a csengő zsinórját. Kis idő múlva a kaput egy öregember nyitja ki. Mutatja az ifjú a céduláját: - Itt van kiutalva a lakás számomra. - Az öreg csodálkozva néz rá: - Itt mi csak halottaknak adunk szállást. -, s jól kitarja a kaput. Látja a balekjelölt, hogy ott temető van sírhalmokkal és keresztekkel, hát kelleetlenül kullog vissza a sarokhoz, ahol kajánul nevető Főiskolások fogadják. ”

Ehhez hasonló esetek napjainkban is megesnek, megtörténik, hogy a Firmák ugratják a balekokat és jókat nevetnek ballépéseiken. Ezeket **nem szabad megsértődni**, inkább együtt kell nevetni a Firmákkal, hiszen eljön az idő mikor a balek is Firmává válik és így ő is ugrathatja majd az újonnan érkezőt!

Sose felejtjük: a diákság éltető eleme a vidámság!

9.3. Balek-oktatások

Miután az ifjú egyetemisták túljutottak a balekhét első megrendüléseiben, megszokták az egyenruhákat és a Firmák nótázós jókedvét, elkezdődik az órarendi oktatás és vele párhuzamosan a **hetenkénti balek-oktatások is 6-8 héten keresztül**.

A balek-oktatások rendszere Sopronban alakult ki a '20-'30-as években. Ott ez még a kocsmában zajlott, s csak később, a világháború utáni rendszerben vonult be a tantermek falai közé a kommunista vezetés akaratára, miközben jócskán le is faragtak a régi hagyományos jellegéből. Selmeceen ugyanis még a balek Firmáitól kötetlen módon tanulták el az Akadémista életmódot, s a balekhét elegendőnek bizonyult a balekok felkészülésére, ami még a Sopronba költözés után is így maradt. Ezen a héten az Ifjúsági Kör által kinevezett balekcsőszőlő hallgatók az ifjú diákok, hogyan kell tanulni a Főiskolán, ismertették a professzorokat és mindazt, mit az eligazodáshoz tudni kell. Az egész balek-oktatás fő célja, hogy a balekkel éreztesse, hogy egy diákközösségbe került. Íratlan alaptörvény volt, hogy **az újdonsült diákok soha, egyetlen pillanatig se érezzék egyedül magukat, tudják, törődnek velük, segítenek rajtuk**. Napjainkban a balek-oktatások alapvetően két típusa honosodott meg a különböző selmeci utódiskolákban:

A. „Össznépi” balek-oktatás (pl: Dunaújváros):

Ennek jellemzője, hogy a **foglalkozásokat a Valéta Bizottságok szervezik** és bonyolítják (miskolcon a kohászoknál a IV. évesek), általában a Valétaelnök vezetésével, kötött formában, valamely tanteremben vagy erre alkalmas klubhelyiségben, ahol a teljes elsős évfolyam jelen van. Első alkalommal a balekok a terem ajtaja előtt sorakoznak a Fuchsmajor felügyeletével és a Firmák egyenként szólítják be őket, ahol először is illedelmesen kell köszönteniük a jelenlévőket, pl: Mélyen Tisztelt Kohász Valéta Bizottság, Magas Praesidium, Valétaelnök Úr! Isteni Fényben Tündöklő Dicső Firmák! Jó Szerencsét! Üdv az Erdésznek! Legyen Fényes Sikere a Kohásznak!

Az első hét még a kölcsönös ismerkedés jegyében telik. A továbbiakban a balekok megtanulják a legfontosabbakat (balek definíció, balek tizparancsolat, a Valéta Bizottság névsora, stb.), illetve előadások keretében ismerkednek a selmeci hagyománytörténettel. Eközben természetesen balekfeladatokat is adnak ki a Dicső Firmák, melyeket a pogányoknak legjobb tudásuk szerint kell bemutatni. Sok feladat évről-évre öröklődik, de mindig szükség van a felsőbb évesek szellemességére. A lényeg, hogy a pogányon jót derülhessenek a Firmák, illetve a hátsó sorokban ülő kohlenbrennerek is, miközben az elsőéves is elsajátítja a nyilvánosság előtti szereplést.

B. Tanszékes rendszerű balek-oktatás (pl: Sopron):

Ennek lényege, hogy az Isteni Fényben Tündöklő Dicső **Firmák** előzetesen megalakított (3-4 fős) **ún. tanszékeken fogadják a balekok kisebb csoportjait**. Minden tanszék „tanszéki kiírást” készít, melyen feltüntetik a tagok nevét és beosztását, a tanszéki oktatás fő témáját, követelményrendszert, stb. A foglalkozásokra egy kis füzetben kell feliratkozni, akár egy vizsgára. Ennek a módszernek előnye, hogy így sokkal közvetlenebb kapcsolatba kerülnek a balekok és Firmák mivel kevesebb diák gyűlik össze egy-egy alkalomra. Ezek helyszíne általában valamely kocsmá, de lehet klubhelyiség is.

Minden balek-oktatáson katalógust tartanak, melyet a pogányok által készített „**balekindex**” -ben is feltüntetnek. **Csak a megfelelő számú oktatáson részt vett balek-jelölt engedhető balekvizsgálóra.**

A balek-oktatások másik feladata a hagyományok ismertetésén kívül (ami nótázásból is áll), hogy egy kis életrevalóságot, talpraesettséget, illetve beszéd-készséget is oltson a balek-jelöltekbe. Ezt segíti elő, hogy a kiadott feladatokhoz általában egy segítőt (konzulenszt) is kijelölnek a balek-jelölt mellé. A Firmák mindig értékelik, ha a pogány szellemesen oldja meg a kiadott balek-feladatot. A rosszul megoldott feladat ismétlését UV-csekk (egy-két üveg sör) ellenében lehet kiváltani.

9.4. Daltanulás

A balek-oktatások mellett gyakran szerveznek daltanuló estéket a Firmák, hogy nótáinkat kellően gyakorolhassák a pogányok. Ezek helyszíne egy-egy kocsmá vagy az egyetemi park, és kelléke a kötelező daloskönyvön kívül néhány rekesz sör. Ezen foglalkozásokat, jó torkú **Cantusok vezetik le**.

9.5. Balek-Zh

Miután a balek-oktatások véget értek, a balek indexében kellő számú aláírással rendelkező „zöldfülű, poros hasú véglény” balek-vizsgálóra bocsátható. Előtte azonban balek ZH-t kell írnia. Ez ahhoz hasonlóan zajlik akár egy valódi ZH. Az utolsó balek-oktatáson valamelyik nagy előadásban összegyűlve, a Firmák árgus szeméinek kereszttüzeiben kell a balekoknak tréfás, illetve hagyományainkról szóló komoly kérdésekre válaszolniuk írásban. Ezek a témakörök felölelik a balek-oktatásokon hallottakat. A ZH-kat a Firmák kijavítják; természetesen az adható legjobb érdemjegy az elégséges, éppen ezért gyakran kell pót-ZH-t íratni.

A kapott érdemjegy szintén bekerül a balekindexbe. A sikeres Zh után már valóban balekvizsgára bocsátható a delikvens.

9.6. Balekvizsga

A balekvizsgára a pogányok mindig izgalommal készülnek, hiszen itt dől el, hogy meg fognak-e felelni, és engedélyezik-e, hogy megkereszteltessenek. A balekvizsgára a balekjelölteknek az oktatásokon nyújtott, legjobban sikerült feladataikból ismét fel kell készülniük, hogy ott előadhassák.

Egy időben a balekvizsga eredményétől függött, hogy a hallgató jelölt az Ifjúsági Kör tagjává válhat, illetve beiratkozhat-e a Főiskolára. Akkoriban - a mostani értelemben vett- balekvizsga nem volt, csak a fuchsmajor vizsgáztatott és főleg csak nótákból, s pár elemi kérdésből.

A balekvizsga - Miskolcon - általában egy klubhelyiségben zajlik, amit már előzőleg erre a célra berendeztek a Firmák. Bent kísérteties világítás fogadja a belépőt, illetve egy pódiumnál a "vizsgabizottság" professzornak, orvosnak, stb. beöltözve. A hagyománytörténeti kérdések mellett, főként az ugratásokon van a hangsúly. Az asztalon különböző eszközök (pl. tűzi-fogó), melyek mind a balekjelölt megregulázására szolgálnak, közben balekcsősz botjával (fémila) örököd a rend felett. A vizsgán érdeklődő alsóbb évesek is részt vesznek, és hangos pfujolással jelzik a balekjelölt tévedését. A pogánynak mindig bal lábbal kell a terembe lépnie, hiszen ez lesz a harmadik ballépése az életben. A második az volt amikor az Egyetemre jött, az első pedig az, hogy egyáltalán megszületett.

Ha például megkérdezték a balektól:

- Ki a maga szeretője?

Ötölt-hatolt a balek, de végül kibökte:

- A Mancika.

Volt erre nevetés és az elnök alaposan leszidta, hogy a legelemibb kérdésekkel sincs tisztában.

- Nem a magánügyeire vagyunk kíváncsiak, szégyellje magát! Kifelé!

Kint a fuchsmajor felvilágosította tévedéséről, miszerint Selmec lett volna a helyes válasz:

“Selmec: Az Istened,

Anyád,

Szeretőd,

Menyasszonyod,

Testvéred,

Mindened,

Aki bántja: ellenséged!”

"Vajon mindezen ugratásoknak, sokszor már az önérzetet sértő, elég komoly próbának mi volt a háttere? Igen mély értelme volt, hogy ezzel leszállították a magas polcra a túltengő önérzetű, beképzelt ifjakat.

De a próba bizonyította be, hogy nehéz időkben képes lesz-e túrni a barátságért." idéztük Sík Lajos könyvéből. Igazából akkor éri el célját a balekoktatás, ha a balek-Firma viszony barátsággá alakul, és mint régen is ez az érzés egy életen át elkíséri a végzett diákokat. Erről szóló történeteket a Firmák sokat mesélnek balekoktatáson és kötetlen sörözések közben, ilyenkor érdemes odafigyelni! Ennek a füzetnek az elolvasása ugyanis nem mentesít a balekoktatások és a balekvizsga alól, és nem is egyenértékű azzal!

9.7. Díszbalek

Mire való a díszbalek? Mindenütt ott kell lennie, ahol tréfák várhatók, hogy mulassanak rajta. A díszbalek lesz először megkeresztelve, a többiek csak később. A díszbaleknek „szűzbeszéd” -et kell mondania ma is, amelyben frappáns szavakat kell vegyítenie rövid adomával, és természetesen méltatni a Dicső Firmák önzetlen, odaadó segítőkészségét, mellyel a balekság számára megnyitották a világhossz felé vezető ösvényt.

Hogyan született meg a díszbalek kifejezés? Erről álljon itt egy kis rövid történet:

Az országos főerdőmester annak idején távirón közölte, hogy Selmechányára érkezik. A Firmák kitalálták, hogy egy baleknek kell köszöntőt mondania. Nehezen akadt vállalkozó, mert a balek amilyen irigy és falánk, annyira félénk is. Végül mégis csak akadt egy törtető fiú, aki jövőjének megalapozását látta e köszöntő elmondásában. A Firmák segítettek a beszéd megírásában, melybe jó néhány szakmailag téves kifejezést is beleszórtak. A balek a szakszavakból alig értett valamit, de nagyon tetszett a sok idegen kifejezés. A balek a fogadáson mindezt szépen fel is olvasta, miközben a Firmák a hátsó sorokban vidultak rajta. A fő erdőmester - aki be lett avatva - a rövid köszöntő szavak után a szónokot vállon veregetve így szól: "Téged pedig, balekok dísze, az Isten éltesse soká!"

9.8. A Bányajárás és Kohójárás

Még Selmecen kialakult az a szokás, hogy október 10-15. környékén az idősebb diákok a föld alatti, sötét munkahelyeket bemutatták az újdonsült hallgatóknak. Sopronban ez a szokás elhalt, de napjainkban Miskolcon más ismét eljuthatnak a balekok egy bányába. (Itt a környéken Putnok, Lyukóbánya, Edelény szokott lenni a cél). Sőt a kohászok balekjaikat kohójárásra viszik, az egyetemről Diósgyőrbe, a dunaújvárosi főiskolások pedig a Dunai Vasműbe.

A szervezett üzemlátogatások egy rövid ismerkedéssel és üzemi ismertetővel kezdődik, és ezt követi a tényleges bánya- ill. kohójárás. A gyalogtúráról visszatérve a bánya vagy kohó vezetősége általában pár rekesz sörrel kedveskedik a diákoknak. A nap végén - visszatérve az Alma Mater kebelébe - szakestély tartatik, melyre hivatalos az üzem vezetősége is.

9.9. A Valétálás

A főiskolán, egyetemen eltöltött évek során a pogányból balek, a balekból pedig lassan Firma lesz, s eljő a **végzés, a valétálás** éve. Maga a szó a latin „**Valete!**” (**Éljetek Boldogul!**) kifejezésből származik. A búcsúzó diákokat pedig valetánsnak vagy valétálónak nevezik.

A valétálás tulajdonképpen az utolsó év eltöltését jelenti az egyetemen, mely magában foglal több eseményt, illetve ezek sorozatát.

a, Ma egyetemünkön a valétálás kezdete a **Szalagavató Szakestélyen** kezdődik, ahol a Firmák bal karjára feltűzik balekjaik a szak valéta szalagját (ez a szaknak megfelelő színű bársonyból készül, az intézmény és a szak neve, illetve címere valamint a végzés dátuma van díszesen ráhímezve). Ez a szalag jelzi, hogy a diák utolsó évét tapossa. Selmecen a szalagot nem viselni vétek volt és 5 liter bor megfizetésével büntette az Ifjúsági Kör.

b, A következő neves esemény a **Kupa- és Gyűrűavató Szakestély**. Ettől fogva hordhatják felavatott gyűrűiket a valétáló hallgatók. A Szakestély előtt a valetánsok egy állófogadás keretében vendégül látják az évfolyamot szponzoráló vállalatok képviselőit és a professzorokat. Itt svédasztal és italok várják a vendégeket, melyet a Valétaelnök pohárköszöntője után ki-ki, tetszése szerint végigkóstolhat.

c, A végzősök már Selmeceen is csináltattak **valétaívet (tablóképet)** magukról. Napjainkban a végzős hallgatók mellett a tiszteletbeli évfolyamtársak is szerepelnek ezen. A Valétaelnök általában nagyobb méretű képen látható kiemelve. Ezeket jól látható helyre a kollégiumban vagy az egyetemen elhelyezik.

d, A valétalók a szorgalmi időszak utolsó napját ún. „**pezsgős búcsú**” -val ünneplik, melynek keretében felkeresik a szaktanszékeket és dékáni hivatalt. Minden tanárnak, tanársegédnek jut egy-egy pohár pezsgő és néhány kedves búcsúszó. (Sajnos előfordul, hogy ilyenkor egy-két valetáns túl sokszor hajtja maga felé az üveget. Az ilyen esetek nem tesznek jó benyomást senkire, hiszen az Alma Mater nem kocsma!)

e, A **ballagás** elnevezés Selmeceen már a XIX. sz. első évtizedei óta ismeretes, de eredete sokkal régebbi keletű. A középkori lovagoknak vagy céhes mesterlegényeknek más városba indulásakor dívott búcsúzkodás későbbi diákos megjelenése. Ezt a szép szokást vették át Firmaőseinktől az ország más egyetemei és főiskolái is, a „Ballag már a vén diák...” című bányászdalból lett ballagónótával együtt. A selmeci utódiskolák valétalóinak ballagása azonban meg tudta őrizni az évszázadok patináját és egyediségét.

Miután a végzősök megírták diplomamunkájukat és az államvizsga keretében meg is védtek, elmondhatják magukról, hogy mérnökké váltak, s így ők a többi diák számára hamarosan rongy filiszterekké válnak.

A búcsú nehéz és szívszorító érzését már Selmeceen is kifejezésre juttatták a diákok. Akkor a ballagó menet az Akadémia épületétől indult el, elől az első évesek vitték a távozó holmijait, majd cigány húzta a búcsúzó nótáit, s utánuk utcaszélességben, egymást átkarolva, énekelve a valétáló diákok jöttek felvirágozott kalapban. A menet végén a búcsúztatók vonultak.

A menet egy kocsmába vonult, ahol búcsúlakomát tartottak. Itt a Valétaelnök búcsúbeszédet tartott. Este pedig valétalált rendeztek. Éjfélkor leoltották a lámpákat, s ki-ki a párjával karonfogva körbejárta a termet, a „Ballag már a vén diák...” éneklése közben elhagyta a termet.

A ballagások menete az idők során Selmeceen, majd Sopronban is változott és a mai selmeci utódiskolákban sem teljesen egyforma, de jellegük és lényegük közös maradt.

A miskolci ballagás a Diplomaosztó ünnepség előtti este (általában pénteken) zajlik. **A városháza térről indulva** a Széchenyi úton és a Szemere úton keresztül **a Petőfi - térig tart.** A polgármesteri hivatalban egy állófogadás előzi meg a menetet, ezen a rektor, a dékánok, a valétaelnökök és a polgármester, illetve a város képviselő vesznek részt. A városháza előtti téren sötétedéskor már karonként felsorakoznak a valétalók, minden kar diákjainak oszlopa előtt egy zászlótartó áll a szak zászlajával. A polgármester és az egyik valétaelnök búcsúbeszéde után átadásra kerülnek az az évi valétakorsók. Ezek után az oszlopok sorba rendeződve elindulnak az említett útvonalon.

f, A hagyományos ballagási felvonuláson **a menetet az ún. "Szalamander" vezeti fel, mely bányászlámpákat vivő kohlenbrennerekből áll.** Ők az utca szélén **kacsaringózva haladnak** miközben lámpáikat enyhén lóbálgatják. Utánuk következnek az **iskola zászlói** egy-egy fáklyás kíséretében, majd a **Valétaelnökök** (teljes díszben) összekarolva. Őket a **rektor és a dékánok** követik, s kissé lemaradva következnek a **Valetánsok** egy-egy sorban öten, hatan összekulcsolt kézzel. **A menetet kétoldalt a balekok fáklyás egysoros oszlopa kíséri.** Az úton végig **ballagási nótákat énekelnek** a diákok.

Miskolcon a menet a Petőfi térre érve ismét oszlopba rendeződik, miközben a bányászlámpások körbe állják a teret, lámpájukat lábukhoz téve. A zászlók és a Valétaelnökök az oszlopokkal szemközti lépcsőkön sorakoznak. A szakok himnuszainak eléneklése után egy kézfogással a felemelt zászlók alatt a Valétaelnökök átadják a tisztségüket jelképező elnöki szalagokat utódaiknak. Ezek után még egyszer felcsendül a ballagó-nóta, s így a szalamander véget ér.

Először, 1996-ban vettek részt nem műszaki karok hallgatói a szalamanderen.

A legszebb és legünnepélyesebb talán a soproniak szalamandere. Számukra még valóban sokat jelentő, meghitt ez a távozás, és velük együtt a város is búcsúzik. Minden ház ablakába gyertyát tesznek a lakók, s ezen cseppnyi lángok kísérik a ballagókat.

Sopronban a szalamandert a Valétából követi és itt adják át éjfélkor tisztségüket az elnökök. Dunaújvárosban ez a Tisztségátadó Szakestély keretében történik.

g, Régen Selmecen volt még egy szép szokás a „**grubenroch porolás**”, amit ma már csak a dunaújvárosiak tartanak meg az államvizsga éjszakáján „**farbarúgás**” néven. Ennek lényege volt, hogy a **távozó vén diákok balekjai a városkapuig kísérték** úgy, hogy miközben grubenjének sarkait fogták két oldalról, fókusukkal ütögették. A városkapuhoz érve aztán levették a bányászszekét, **és jeklépesen „fenékbe billentették”** a távozó diákokat, jeléül annak, hogy most már ők az urak Selmecen.

h, Szintén csak Dunaújvárosban dívik a „**Szellemjárás**” szokása. Miután véget ért a szalamander a diákok visszatérnek a kollégiumba és a Firmák lepedőjüket magukra terítve egy-egy üveg itallal a kézben, végigjárják a szobákat. A kínálgatás elől senki sem menekülhet.

i, Egy másik régi szokást őriznek soproni testvéreink, akik az esti ballagási menetet megelőzően délelőtt egy „**karneváli felvonulás**” -t rendeznek. Ezt a menetet majorettek vezetik fel, akiknek a talpalávalót egy fűvőszenekar játssza. Ezt követően az egyetemi diákság vonul fel különféle maskarába öltözve, kifigurázva a különböző szakmák mesterembereit, a professzorokat, de önmagukat is. A menetet lovas kocsik és kordék tarkítják, melyeken sör és bor mellett a Firmák mulatoznak balekjaikkal.

j, Az utóbbi néhány évtizedben terjedt el a **bankettek** szokása a régi selmeci ballagási szokás e részét is átvéve. Miután a végzősök túl vannak az államvizsgán - de még a diplomaosztó előtt - zárt körben tartanak egy - vacsorával egybekötött - (utolsó) víg estét. Ilyenkor szokás egy cigánybandát is felfogadni, hogy elhúzhassa a Firmák kedvelt magyar nótáit.

9.10. A valétáló évfolyam

A végzős évfolyam nem minden tagja valétálhat, ez csak azokra vonatkozik, akik eddig is a selmeci diákhagyományok szellemében éltek és azt elfogadták, így azok akik eddig kivonták magukat e közösségi szellemet erősítő szokás alól „csak végeznek”. Tehát nem jogosultak arra, hogy a tablóképen egyenruhában szerepelhessenek (régén Selmecen ezt úgy jelölte az Ifjúsági Kör, hogy egy fehér csíkkal keresztben áthúzták az illető arcképét), nem kapnak gyűrűt és nem vehetnek részt a rendezvényeken. A valétáló évfolyam hagyománytisztelő magatartásának kell a balekok és az alsóbb évfolyamok felé megmutatnia ennek az egyedülálló selmeci örökségnek a jelentőségét és szépségét. Hiszen itt a végzés éve során találkozunk a legmeghittebb diákszokásokkal.

De ne gondolja senki, hogy a valétálással teljesen megszűnik minden ilyesfajta kötődés. Az üzemekhez kikerülve érezhetik igazán a fiatal mérnökök, hogy mit is jelent bányásznak vagy kohásznak lenni, milyen tartalma is van tulajdonképpen a "Jó Szerencsét" köszönésnek és az egész bányász-kohász társadalmat jellemző baráti, bajtársias és segítőkész magatartásnak.

A legtöbb üzemnél őrzik a már dolgozó mérnökök is az egyetemen magukba szívott szokásokat (pl. Szakestély), és több helyen alakultak ilyen hagyományörző társaságok is (pl. Kanizsai Filiszterek Társasága (K.F.T.), Székesfehérvári Szalamandrák).

9.11. A Valéta Bizottság

Napjainkban a Valéta Bizottságok a diákság legmagasabb szintű, selmeci diákhagyományaink elvei szerint felépülő képviselői szervei. (Mivel ma már nincs Ifjúsági Kör jellegű szervezet, illetve az utóbbi években létrejött HÖK-ök nem ezek szerint szerveződtek.)

A Valétaelnököt a valétáló évfolyam tagjai (a megkereszteltek) választják maguk közül, még a 4. év végén, általában április végén, május elején (a főiskolások értelemszerűen a 2. év végén). A Valétaelnök szerepe ma már nem csak a végzős évfolyam ügyeinek intézése - mint régen Selmecen kialakult - hanem **ő az egész Kar képviselője. A reprezentáción kívül komoly szervezési feladatokat is ró rá ez a szerepkör, ezért fontos a jól megválasztott Valétaelnök személyisége. Jól kell tudnia eligazodni az egyetem szervezetében, egy kis gazdasági „beütéssel” is rendelkezzen, legyen tekintélye (és értelme), illetve tudjon kiállni „beszélni” .**

A Valétaelnök-jelöltek a választás előtt néhány héttel már ismertessék az évfolyammal ezt az igényüket, hogy diáktársaik megfelelően mérlegelhessenek, és maguk számára állítsák össze a leendő Valéta Bizottság névsorát. Elítélendő, hogy az utóbbi években a választásba bejelözték, hogy ki milyen szakirányos!

Az elnökválasztást egy kinevezett levezető elnök bonyolítja meghatározva a helyszínt és időpontot. Az elnökjelöltek nem szavazhatnak! Az elnökjelölt, megválasztása után kihirdeti az általa választott Valéta Bizottsági tagokat. Őket ugyanis már nem célszerű választani, inkább az Elnöknek kell maga mellé hívnia azokat a tagokat, akikről úgy gondolja, hogy megfelelően együtt tud majd dolgozni, de ez esetenként a karokon meghonosodott szokásoktól is függ.

9.12. A Valéta Bizottság tagjai:

Elnök: Ő a Valéta Bizottság tagjainak elnöke, a Kar/szak képviselője (pl. Kari Tanácsban is), az 5. évfolyam rendezvényeinek fő szervezője.

Gazdaságis: A valétáló évfolyam pénzügyeiért felelős.

Háznagy: A Valéta Bizottság erekléire, illetve helyiségére felügyel, azt rendben tartja, a kari rendezvények előkészítésében munkálkodik.

A többi tag poszt nélküli, de egyes speciális feladatokra lehet kijelölni személyeket.

Dunaujvárosban a régi selmeci hagyományoknak megfelelően Fuchsmajor is tagja a Valéta Bizottságnak. (Tulajdonképpen ez a legősibb tisztség, a többi csak később alakult ki, ugyanis Selmecen csak a Fuchsmajornak, mint legidősebb veterán Firmának volt szerepe a balekokkal való foglalataskodásokban.)

Miskolcon a Valéta Bizottságokkal párhuzamosan ún. **szaktanácsok** is működnek **a gépészeknél**, melyek a kar nagy létszáma miatt csak egy-egy szak hallgatóit fogják össze.

A Valéta Bizottság feladata az összes valétálással kapcsolatos teendő megszervezése, illetve azok pénzügyi hátterének megteremtése, továbbá egyéb, a szakot érintő rendezvények szervezése. Sajnálatos, hogy az utóbbi években a Valéta Bizottságok kezdenek egyre inkább „ gazdasági társaság” -hoz hasonlítani és már egyre kevésbé törődnek a selmeci diákhagyományok eredeti tartalmával, szellemiségével és csak a külsőségekben nyilvánulnak meg (pl. túlzottan drága, padlóváza nagyságú kupák).

10. A Szakestélyek

Mint már korábban említettük a Szakestélyek eredete **a régi céhes hagyományokra vezethető vissza**. Firmaőseink kezdetben a város határán kívül eső Schacht(Akna)-nevű kocsmában tartották gyakran hajnalig tartó rendezvényeiket, melyeket így németül "**Schachttag**"-nak nevezték el. Később a magyarosabb szakestély név terjedt el.

Az első Szakestélyek elsősorban **szakmai jellegű kérdéseket megvitató rendezvények voltak**, melyeknek végén a tréfa és a víg mulatozás is helyt kapott. Később mikor már az erdészek is részt vehettek a rendezvényeken (de erről még az 1870-es években is vita volt) a szakmai jelleg mindinkább háttérbe szorult, és **a jókedv, a kultúrált szórakozás került előtérbe**.

Senki ne gondolja, hogy a Szakestély egy "népünnepély" vagy egy zenés-táncos multság, aminek az a célja, hogy mindenki lerészegedjék. Ellenkezőleg! **A Szakestély hivatalos része** azt a célt szolgálja, hogy megfelelő mederben és kultúrált viselkedés mellett meghallgassuk az elhangzó hozzászólásokat, illetve megtörténjenek a különböző szakestélyes ceremóniák. Utána a Szakestély ún. „ **nem hivatalos**” részében már mindenki saját felelősségére annyit és úgy iszik, illetve kiabál, amennyit akar.

A Szakestély diákrendezvény, melyen kizárólag a meghívottak vehetnek részt. Mivel a meghívó névre szóló azt átruházni nem lehet! Meghívást kaphatnak a szak hallgatói, testvérszakok képviselői, tanárok, veteránok. **Szakestélyen csak megkeresztelt vehet részt!** Aki szakestélyre megy ne azt várja, hogy őt ott „ elszórakoztatják a pénzéért”, készüljön fel valami rövid felszólalással vagy rövid történet elmesélésével. Ha ez nem megy, akkor legalább tisztelje meg azokat, akik ezt megtették azzal, hogy csendben végighallgatja őket!

Szakestélyt általában valamilyen céllal tartunk és így ezek elnevezése is ezt tükrözi pl. Balekkeresztelő, Kupaavató, stb., de baráti társaságok szoktak tartani spontán szakestélyt is, melynek meghatározott funkciója nincs, csak szórakoztatnia akar. A szakestély hivatalos része általában 2-3 órás szokott lenni, és a nem hivatalos résszel ellentétben bizonyos szabályok szerint zajlik, melyek betartása felett a tisztségviselők öröködnék.

A céhek „ mulatós estjei” általában nagy lakomával kezdődtek, ám ezt a szűkös anyagiakkal rendelkező diákok nem tehették meg, ezért ők csak italoztak, illetve étel gyanánt pogácsát vagy hagymás zsíros kenyeret ettek.

-

10.1. A Szakestélyek általános menete

Miután az előző napokban a Majordomus által kiosztásra kerültek a meghívók (invitáló czédulák). A feltüntetett helyen és időben megjelennek a résztvevők kupáikkal és a **megfelelő öltözékben** (egyenruha hiányában a fiúk öltönyben a lányok szoknyában és blúzban). Az ajtótól a balekcsősz és a fuhrwerkek a helyükre irányítják az érkezőket. **A balekokat külön - terítetlen -asztalhoz ültetik.** Az asztalokon zsíros kenyér, sör és gyertya várja a résztvevőket. Maga a szakestély a Cantus által intonált „ **Sza-sza-szakestélyt ...**” **kezdetű nótával kezdődik, melyet az elnökválasztó dal követ:** „ Nincs még nekünk elnökünk, elnökünk, elnökünk... ”, melyre egy hang bekiabálja a tömegből: - Legyen az elnökünk egy balek! - Erre a tömeg hangos pfujolásba kezd, majd ismét a Nótabíróé a szó: „ Majd lesz nekünk elnökünk, elnökünk, elnökünk ...”. Ezt mindaddig folytatódik, míg a megfelelő személy neve el nem hangzik, akit hangos - Vivát! - felkiáltással üdvözöl a szakestély. **A megválasztott elnök a Praesidium asztalához megy,** vállára veszi az elnöki szalagot miközben a Szakestély a „ Van már nekünk elnökünk, elnökünk, elnökünk ...” kezdetű sort énekl.

- Tisztemet tisztelettel átveszem, a szakestély bizalmát megköszönöm - szól a Praeses, majd folytatja: - Szakestély gyertyát gyújts! - E felszólítás szintén a régi időkből maradt, hiszen akkoriban még a gyertyán és bányászmeccesen kívül nemigen volt mivel világítani. Ezt követően a Cantus felállva a „ **Cimbora ma rá rád köszöntöm ...**” című nótával üdvözli a Praesest, amire az, az Elnök dalával válaszol. Ezek után **az Elnök kijelöli a tisztségviselőket.**

A Majordomussal (aki mellette ül az elnöki asztalnál) **felolvastatja a Házirendet.** Házirendet a II. világháború óta írnak, amikor is a sok kívülálló katona, illetve pártfunkcionárius számára elő kellett írni a megfelelő viselkedés szabályait. Ma erre elsősorban a balekok miatt van szükség, hiszen a többiek már úgymond tudják, hogyan kell viselkedni.

A HÁZIREND több pontból áll, melyek általában a következőket tartalmazzák (gyakran vicces vagy esetleg verses formában):

- A Szakestély apropója, célja
- A Szakestély megszólítása (Mélyen tisztelt ..... Szakestély, Magas Praesidium, Legmagasabb Praeses)
- Az elnök személyének felsőbbrendűségét
- Szakestélyen sértődésnek helye nincs!
- A sörpárbaj (Bierscandal) szabályait
- A felszólalás kérését (és erre az Praeses választ)
- Az elnök által adott vezényszavakat az ivásra
- A „ folyó ügyek” elintézésének lehetőségét
- Sörimpotencia bejelentése

Ezeken kívül természetesen tartalmazhat speciális pontokat (pl. A teremben dohányozni nem szabad!).

A Házirendet a Háznagy előzőleg pauszra megírja, szép cikornyás betűkkel és **felolvasása után a legöregebb résztvevő aláírásával és sörével hitelesíti** azt. Erre általában ekset iszik a szakestély. Ezek után a résztvevők felállnak és begombolt egyenruhában a Cantus intonálása mellett, **eléneklük a szakok himnuszait** (elegendő a 3 ősi szak + az aktuális szak himnuszát). Ezek után az elnök ismét ekset rendel, és a vendégkarok tiszteletére elénekelte a „ **Vendégköszöntő**” nótát, amit szintén eks követ. **A Szakestélyeket megnyitó első felszólalást szokták „ komoly pohárnak” nevezni**, mivel ennek tartalma még valóban komoly és egyfajta vitaindító, melyhez utána hozzá lehet szólni. Ezt egy előre felkért tanár vagy veterán néha maga a Praeses mondja el. Ezek után már szabadabban következnek a fel- és hozzászólások és ezeket a Cantus Praeses által intonált vidám (ill. a felszólalás témájához kapcsolódó) nóták váltogatják. Célszerű még itt a komoly részben megejteni - amennyiben van ilyen - a gyűrűavatást, balekkeresztelést, stb., mert ilyenkor még lehet fegyelmet tartani, később már az alkohol hatására emelkedettebb lesz a hangulat. Még ebben a részben szokták átadni ajándékaikat a testvérszakok képviselői, valamilyen rövid hozzászólás formájában. **A vidám részt szokták általában bevezetni egy „ vidám pohár” -nak nevezett felszólalással**, melyet előre felkért jó humorú oktató, diák vagy veterán ad elő. A továbbiakban így már csak vidám nótázgatással és anekdotázással folytatódik a Szakestély hivatalos része, majd mikor már tetőfokára hág a hangulat, kiosztásra kerül az est fénypontja, a krampampuli (ha készült), amit a „ Krampampuli...” nóta éneklése kísér. Ezek után a Szakestély hivatalos részének bezárására ad utasítást az Elnök. A Nótabíró szólóban intonálja a „ Gaudeamust igitur” -t, aminek a 2. versszakára az egész terem feláll, ezt követi a „ Ballag már a vén diák ...” kezdetű nóta, melyet összefogódzva és a dal ritmusára hullámozva énekel mindenki. Ekkor felkapcsolják a villanyt és még mindig állva éneklük a „ Szakestély végére” című dalt, majd a Praeses „ szabad folyást” enged mindenféle nedűnek és hangulatnak, így kezdetét veszi a hajnalig (de néha reggelig) tartó kötetlen mulatozás.

10.2. A szakestély tisztségviselői:

Praeses (Prézesz) - Elnök: A szakestély legfőbb tisztségviselője (primus inter pares) és teljhatalmú ura, akinek szava szent és sérthetetlen. Feladata a szakestély levezetése a tisztségviselők kinevezése. Az elnök utasításait minden résztvevő köteles betartani. Szalagja széles fehér színű volt hajdanán, ma legtöbbször a szak színének megfelelő.

Majordomus (Majordómusz) - Háznagy: Feladata a szakestély megszervezése, előkészítése (teremfoglalás, étel-ital beszerzése). A házirend megírása és felolvasása is az ő feladata, ezenkívül kijelöli a szakestély idejére a Fuhrwerk(ek)et és ha kell a garatőröket. Szakestélyen az elnököt helyettesíti ha szükséges. Szalagja széles kék színű.

Fuchsmajor (Fukszmajor) - **Balekcsősz**: Feladata az érkezők fogadása, helyükre kísérése, a baleksereg irányítása és fegyelmezése. Az elnök rajta keresztül kommunikál a setét baleksággal. Szalagja fekete színű.

Cantus Praeses (Kantusz Prézesez) - **Nótabíró**: Feladata a szakestély folyamán az elnök utasítására nóták intonálása (beéneklése). Szalagja piros színű.

Contrapunkt (Kontrapunkt) - **Ellenpont**: Az elnök visszhangja, helye általában az elnöki asztallal szemben a terem másik végén van. Feladata az elnök szavainak felerősítése, tréfás elferdítése. Szalagja sárga színű (esetleg zöld). Mivel régen nem volt mesterséges hangosítás, így hát az elnök utasításait ő továbbította a szakestély többi résztvevője számára.

Fuhrwerk (Furverk) - **Fuvaros**: A Majordomust segíti. Feladata gondoskodni arról, hogy az asztalon mindig legyen megfelelő mennyiségű étel, ital. Köteles a rendbontókat kivezetni a teremből. (Selmeceen a fuhrwerk feladata volt az ittas egyének hazavezetése is.) Szalagja nincs.

Saufcomissarium (Szaufkommiszárium) - **Vigalomhírnök**: Szintén a Háznagy segítője, sajnos napjainkban már nem ismert tisztség. Régen a Burschenschaftok idejében feladata volt a szakestélyre összehívni a tagokat (körbejárva a városi kamarákat és kocsmákat), illetve a Schachttag után hazakísérni az elázottakat. Szalagja keskeny, kék színű volt.

Konzekvencia: Feladata az elnök tévesztései után „levonni a konzekvenciát” (egy sörrel teli korsó fenéig ürítésével), melyet hangos „Vivát Praeses” felkiáltás előz meg. Előfordul, hogy egy elnök több konzekvenciát is „elfogyaszt” az est folyamán. Szalagja nincs.

Leibfuchs (Lejbfuksz) - **Garatőr**: A Szakestély tisztségviselőinek, illetve más prominens személyiségek (pl. professzor) „csaposai”, és azok kérésére nevezi ki az elnök vagy a háznagy. Feladata gondoskodni arról, hogy aki mellé kinevezték az előtt mindig teli korsó álljon. A század első felében még csak kohlenbrenner lehetett, balek nem. Manapság általában egy-egy csinos balekinát jelölnek ki erre a feladatra.

Etalonrészeg: A Szakestély jókedvének „fokmérője”, józansági mutatója. Feladata az elnök utasításait pontosan betartva inni, illetve egy betanult mondókát az elnök felszólítására a szakestély bármely időpontjában elismételni. Amikor erre képtelen tévesztés nélkül, akkor az elnök a szakestélyt berekeszti. Szalagja nincs.

Pater Krampampuli - **Krampampuli főző mester**: Feladata, hogy a szakestély ideje alatt megfőzze ezt a nagyszerű italt. Szalagja nincs.

10.3. Felszólalás Szakestélyen:

Aki fel akar szólalni szakestélyen, annak erre engedélyt kell kérni a Praesestől: jobb kezét felemelve, hangosan „**Vocem preco(r)!**” szavakat mondja (ez annyit tesz: **Szót kérek!**). Erre az elnök válaszol: - **Habeas!** (**Megadom!**), illetve - **Non habeas!** (**Nem adom meg!**). Aki engedélyt kapott az feláll és mondókáját először, mindig a Szakestély megszólításával kezdi. Ha a felszólalás tartalma vagy stílusa esetleg nem tetszik az elnöknek, akkor „Silentium a felszólalónak!” szavakkal félbe szakíthatja azt.

Elhangzó kifejezések

- Contra bekapcsolva! Ez a Contra Punktoknak jelzi, hogy „be vannak kapcsolva”, tehát szabadon beszélhetnek, kontrázhatják az elnök, illetve a felszólaló szavait.
- Silentium! szóra mindenkinek kötelessége csendben maradni.
- Silentium eks! A csend feloldását jelenti, mindenki beszélgethet (nem ordíbalhat) a közelében ülökkel. Hosszabb szakestélyen az Elnök szünetet is szokott elrendelni (kb. 5-15 perc), mely időszakra megbomlik a rend.
- Tempus helyemre és italomra! Ezekkel a szavakkal, valamint bal kezét ökölbe szorítva és felemelve, illetve jobb kezét bal vállára téve távozhat a teremből az, akinek hólyagja már nem bírja a további söröket befogadni.
- Vezényszavak az ivásra:

Eks! (Pro poenta)- Fenékig!

Tükrös!-(Blume)! Félig!

Lefety!-Tetszés szerinti mértékben!

10.4. Sörimpotencia:

Ezt annak kell bejelenteni, aki a szakestély hivatalos italát, a sört (gépészeknél bort) valamilyen oknál fogva nem veheti szervezetébe. Ezt a szakestély hangos pfújolása szokta kísérni, de elmés indoklás esetén a Praeses engedélyt ad más ital fogyasztására, vagy ha rosszkedvű büntetőitalt rendelhet ki.

10.5. Sörpárbaj:

Sörpárbajra akkor ad engedélyt a Praeses, ha valamely két résztvevő összekülönbözött és sérelmük orvoslására nem látnak más módot. Ilyenkor a párbajozók 2-2 segédet (de akár több is lehet) választanak maguk mellé (gyakran ők isznak a valódi párbajozók helyett), illetve az Elnök még kijelöl egy párbajbíró, aki általában egy idősebb veterán vagy tanár. Ha a sértett fél gépész akkor joga van kérnie, hogy borból vonják le a párbajt. Az ivóedényeket a párbajbíró „beszintezi”, majd a párbajozó felek egymással háttal állva a párbajbíró -Ajakhoz! Ajaktól három ujjnyira! Garatra! Eks! - vezényszavaira megkezdik az ivást. Aki először emeli feje fölé lefordított korsóját és kiáltja el az előre megbeszélt jelszót az a győztes. A legyőzött fél sörkontárnak neveztetik. **balek nem vehet részt sörpárbajban** hiszen neki amúgy sincs soha igaza! A Firmák gyakran szakestélyen kívül is így döntenek el a vitás kérdéseket.

10.6. A krampampuli:

A krampampuli készítésére a Praeses „Páter Krampampuli” -t (Krampampuli főző mestert) jelöl ki, a szakestély elején ő a segédjével elvonul és a terem valamely zugában neki áll főzni azt. A jól sikerült nedű receptjeit a mesterek sokáig féltve őrzik. A krampampuliba való gyümölcsöket (dió, mazsola, mandula, befőttek, almakompót) már legalább egy nappal a szakestély előtt rumban áztatják, és ezt adják a fahéjjal, szegfűszeggel, vaníliával, gyömbérrel stb. ízesített forró vörös borhoz. Ehhez még egyéb gyümölcspálinkákat és rumot tesznek, majd együtt főzik. A lé tetejére vajdarabot tesznek, mely megolvadva megakadályozza az alkohol gyors elpárolgását. Az üst fölé rácsra helyezve cukorhalmot tesznek, melyre rumot öntenek és meggyújtanak, így a cukor megolvadva karamell formájában csöpög az üstbe. Amikor a Páter Krampampuli jelzi, hogy kész az itóka az elnök kóstolót vesz, és engedélyt ad a felszolgálásra. Ilyenkor általában meggyújtják a párolgó gőzt ami szép kékes fényvel világít. Krampampulit nevesebb szakestélyekre (balekkeresztelő, Gyűrű- és Kupaavató) szoktak készíteni.

10.7. Speciális szakestélyek

Balekkeresztelő szakestély:

Minden selmeci utódiskolára beiratkozott diáknak ez az első szakestélyes élménye. Ezen a szakestélyen kerülnek felavatásra a balekjelöltek. Mivel keresztelésre kerülő pogányok csak fiúk lehetnek, **a lányokat** mindezek előtt **fiúsítani kell**. Ez általában abból áll, hogy a Firmák kikérdezik olyan dolgokból a poganyinákat (nőnemű pogány), melyek rávilágítanak arra, hogy tisztában vannak-e vele mit szabad, és mit kell egy férfinak tennie, hogyan kell viselkednie. Ha a Firmák a válaszokat elfogadhatónak tartják, kezdődhet a borotválás. A lányok arcát borotvahabbal bekenik és egy hatalmas, jelképes borotvával lehúzzák. Ezek után leendő keresztzüleiktől megkapják fiúnevüket és a fiúsítás tényét igazoló fecnit, ami a továbbiakban feljogosítja őket arra, hogy mindazokat a tevékenységeket folytathatják, amiket a fiúk (pl. pisoárba pisilhatnak). Innentől kezdve viszont nincs értelme balekináról beszélni, mert most már ugye ők is fiúk.

A kereszteléshez a Fuchsmajor fülüknél fogva, libasorban bevezeti a leendő balekokat, miközben **a Cantusok és a résztvevők felváltva éneklék a „Keresztelő nótát”**. **A baleknak** harapnia kell egy darabot egy száraz kenyérből (hogy szokja a főiskolások sanyarú sorsát), szívnia kell egy szippantást a pipából, majd **át kell ugrania a farbórt**, ezzel is jelezve, hogy immár végleg belépett a közösségbe. A kohászok farbőr helyett egy üllőt a többi szak balekjai pedig általában a Fuchsmajor botját ugorják át.

A Fuchs felszólítja a balekot: - Te setét **balek, válassz magadnak keresztapát és keresztanyát** az itt jelenlévő Dicső Firmák Seregéből! -, erre a balek válaszol: - Keresztapámnak választom X.Y a Z-t, Keresztanyámnak választom P.Q. a R-t. - A keresztapa erre azt mondja: -Pogány én téged megkeresztellek Bacchusnak, Ceresnek és a többi pogány Istennek nevében. Legyen ezentúl a te neved: K.L. a: M. - Majd egy-egy korsó sörrel jól nyakon öntik és a Fuchsmajor bekeni az ifjú balek arcát korommal. (Régen ezt a kormot csak a balekkeresztelés után, egy héttel a balekbál előtt moshatták le.) Ezek után **átadják** az előzőleg megírt és a Praeses, illetve **a keresztzülők aláírásával hitelesített Keresztlevelet**.

Gyakran megesik, hogy a szakestélyen még egy rövid balekvizsgára is sor kerül. Itt azok kapnak még egy utolsó esélyt, akiknek a rendes balekvizsgájuk nem sikerül.

Kohlenbrenner Szakestély:

A másodévesek erőpróbáló, kis létszámú, bemutatkozó szakestélye, melyen a tisztségviselők kohlenbrennerek.

Firmaavató Szakestély:

Ilyet csak Sopronban és Miskolcon rendeznek a III. évesek a II. félévben. Bár eléggé vitatható dolog, de ezekben az iskolákban ettől számítják Firmának a diákot. A firmává avatásról szintén igazoló okiratot kapnak a hallgatók.

Tisztségátadó Szakestély:

A Dunaújvárosi Főiskolán évenként, általában a nyári vizsgaidőszakban megrendezett szakestélyen a régi Valéta Bizottság hivatalosan átadja tisztségét a fiataloknak. A szakestély tisztségviselői félidőig az előző évi, majd az átadás után az új Valéta Bizottság tagjai.

Szalagavató Szakestély:

A végzős hallgatók szakestélye, melyen a kohlenbrennerek teszik a végzősök bal karjára a szak színével megegyező alapszínű hímzett szalagot. Ezen fel van tüntetve az intézmény és a kar neve a szak címere és a tanulmányok kezdésének és befejezésének évszáma. Miután a szalag felavatásra került a valétáló hallgatók államvizsgáig kötelesek hordani. Általában november végén december elején tartják.

Kupa és Gyűrűavató Szakestély:

Nem mindig tartják egyben ezt a két avatási szertartást, sőt Sopronban és Székesfehérváron gyűrűt nem is avatnak a valétálók. Ez a szokás egyébként nem ősi, mivel **gyűrűt először 1962-ben végzett gépész évfolyam csináltatott** és később tőlük vette át a többi szak. A gyűrű általában aranyból (néha ezüstből) készül, a szak színének megfelelő színű tűzzománc lapkával van ellátva, melyben a szak címere az intézmény nevének rövidítése és jelképe esetenként a végzés évszáma olvasható.

A végzős kupa avatása már régi szokás. **Miskolcon 1959-től vezették be a kupa avatását.** Annak idején ugyanis a valétálók ún. Rhonici-ónkupát kaptak emlékül a gyártól, ahol gyakorlatoskodtak. Ma már a szakestély összes résztvevője kap kupát. Gyakran nem csak kupaavatón adnak korsót hanem más jelentéktelenebb szakestélyen is, pedig ez teljesen helytelen, mivel a Kupaavató Szakestélyek különlegességét és szépségét éppen ez adja meg.

A kupa avatására egy idős, tisztelt tanárt, vagy veteránt kérnek fel, aki kupaavató beszédet mond, majd az egyik korsót földhöz vágja. **Az avatási szertartásig az avatatlan korsóból inni nem szabad!**

A **gyűrűavató ceremónia** egy meghitt, és nagyszerű esemény, melyben minden hallgató csak egyszer vesz részt. Ezért is olyan ünnepi a hangulat, mert ilyenkor a végzősök érzik, hogy tényleg valaminek a végére értek. A Praeses (aki ilyenkor általában a Valétaelnök) felállítja a valétáló évfolyam tagjait azok kupáikat megtöltik, miközben a teremben néma csend van. Az elnök: - Gyűrűt kupába ejts! - vezényszavára a végzősök a sörrel (gépészeknél borral) teli kupába ejtik gyűrűiket, mely a néma csendben a lélek hangjaként koppan a korsó alján. (Aki már hallotta ezt a hangot, azt egész életében borzongás fogja el, ha később visszaemlékezik rá.) Ezek után a Praeses ekset rendel el, majd az üres korsóból kivéve a gyűrűt a valétálók ujjukra húzzák, és közösen eléneklük a „Gyűrűavató” dalt. Szoktak gyűrűt, illetve szalagot ajándékozni az ún. **Tiszteletbeli évfolyamtársnak** is, aki olyan elismert ipari szakember, aki emellett hathatósan támogatta az évfolyamot.

Gyászszakestély:

Mivel ennek jellege teljesen eltér a többi szakestélytől és a temetéshez szorosan kapcsolódik, ezért erről ott szólnak. (11.6)

Ipari Szakestély:

A már mérnökként az iparban dolgozó bányászok- kohászok, illetve erdészek rendeznek valamilyen jeles alkalomból (pl: a bányászok védőszentjük Szent Borbála napján) ilyen szakestélyt, melyeknek főbb jellemzői megegyeznek az ősi selmeci szokásokkal. Gyakran diákok is kapnak meghívást ezekre.

Még nagyon sok más apropóból lehet szakestélyt tartani. A lényeg mindig az, hogy szívből jövően a selmeci diákszokásokat, illetve azok szellemiségét betartva igyekezzünk ezeken mulatni. Mindig figyeljünk a létszámra - az ideális 50-120 fő- mert ennél nagyobb tömeg esetén már könnyen „elszalad” a szakestély (ahogy ez gyakran Miskolcon meg is történik). Baráti társaságok gyakran kevesebb (10-20) fővel is tartanak szakestélyt.

Az egyes szakok, baráti társaságok által tartott szakestélyek természetesen eltérhetnek bizonyos dolgokban a fent leírtaktól. Maga a keret viszont azonos. Azonos azzal a több mint 250 éves tradícióval, melyet az Alma Mater hallgatói alkottak meg Selmecebányán.

11. Bálok és egyéb rendezvények

11.1. Balekbál

Régen Selmecen a **Balekkeresztelő szakestélyek után, általában Katalin napkor tartották**, ezért Katalin-bál is volt a neve. A bál nyitotta meg az ismerkedés lehetőségét a város lányával a balek számára. Ugyanis minden valamire való leány, aki még nem varrt Tempus-t egy főiskolásnak ott szeretett volna lenni. Itt mutatkozott be a balek a város fiatal hölgyeinek és így bekerülhetett a város társadalmába is. Minden balek kapott pár meghívót, melyet szüleinek, illetve a már ismerős hölgyeknek oszthatott szét.

A bálterembe a fuchsmajor vezette be a balekokat, elől a díszbalekkel, a teremben tettek egy kört, majd a bálelnök előtt megállva engedélyt kértek a bál megnyitására. A bál megnyitását a fővédnök, a rektor pár szóval ünnepélyesebbé tette. A bál általában a balekok által bemutatott palotással vagy keringővel kezdődött. A díszbalek felkérte a rektor feleségét, a többiek csak az első néhány tánc lépés után léptek a parkettre.

Sajnos napjainkban igazi Balekbált már csak Sopronban tartanak. A miskolci Gólyabálok nem hasonlíthatók össze ezzel, hiszen ezek jellege inkább DISCO-hoz hasonlít. Jó lenne ismét visszahozni ezt a szép és kellemes szokást!

-

11.2. Valétabál

A Valétabált ma már csak Sopronban (A Liszt Műv. Házban) és Miskolcon (pl. a Palota-szállóban) tartják meg, melynek hangulata a balekbálok önfeledt jókedvűségétől eltérően már érezteti azt, hogy valami itt véget ér.

A ballagás után a meghívót kapottakat a búcsúztató bizottság fogadta, kísérte a Kaszinó éttermébe. Itt a rektor búcsúszavaival kezdődött a bál, utána a valéaelnök vagy a bálelnök felkérte a rektor feleségét az első keringőre, s egy rövid idő után, míg az elnök egy teljes kört letáncolt, azok a valétalók léptek parkettre, akiknek Tempus-uk volt arájukkal. A többi főiskolás csak a második táncnál léphetett be. Így táncoltak éjjelig, amikor a rendezők leoltották a nagy lámpákat, s mindenki a nagyterembe jött. A valétalók a terem egyik végében gyülekeztek. A rektor rövid búcsúja után a végzősök levették karszalagjaikat és átadták a búcsúztató bizottságnak. Ezután elénekelték a „ Gaudeamus ...” és a „ Ballag már a ...” kezdetű nótákat. Ezután még hajnalig tartott a tánc.

11.3. „ Gyesznotoros czécó”

Ezt a szokást még a néhai Steingrubeni-nagyközség diákjaitól vették át Sopronban az erdészek és néhány éve a miskolci bányászok is. Ez tulajdonképpen egy hétfégi disznóvágás és disznótör, melyet a diákok a maguk szórakoztatására és jóllakására rendeznek, általában szakestéllyel is egybekötik. Értelemszerűen a téli hónapok valamelyikében kerül rá sor.

11.4. Selmeci Diáknapok

1991-ben határozták el székesfehérvári Firmák, hogy olyan rendezvénysorozatot hoznak létre, mely a selmeci diákhagyományok elveit szem előtt tartva biztosítja a selmeci utódok diákjainak, hogy 2-3 napig együtt mulassanak. A Diáknapokat minden évben máshol rendezik (1991, 1992 Székesfehérvár, 1993 Dunaújváros, 1994 Sopron, 1995 Miskolc, 1996 Székesfehérvár, 1997 Dunaújváros, 1998 Sopron), közös akarat szerint a X. Selmeci Diáknapok Selmecbányán kerül megrendezésre.

A rendezvénysorozatnak mindig része a nyitóbál, másnap a mókás sportvetélkedők, illetve a komolyabb hagyománytörténeti tudásmérő; Vitaforum a diákszokásokról és helyzetükről, ismerkedés a várossal, a záróakkord mindig egy Szakestély. A rendezvényre kupa és emlékpótló készül. A rendezők egy díszes emlékkönyvbe jegyzik a fontosabb emlékeket.

11.5. Selmeci szalamander

Ez tulajdonképpen egy hatalmas felvonulás Selmec főutcáján, melynek a valódi szalamanderes menethez már kevés köze van, de látványosságnak nagyszerű. A maskarás menet végén mindig felvonulnak a szlovák bányászok, és utánuk az OMBKE tagjai és a magyar diákok is.

Ez csak egy estére szóló esemény, de a hétvégén a diákok az időt mindig a várossal való ismerkedéssel töltik, illetve a selmeci hangulatnak engedve a bazárosok és lacipecsenyések között bóklásznak vagy iszogatnak valamelyik kocsmában. Az egyik estét minden alkalommal a szakestélynek szentelik.

A felsorolás ezzel nem teljes, mert az ipari szakemberek, illetve az OMBKE vagy OEE is szokott rendezni különböző találkozókat, illetve hasonló jellegű hagyományaink elvén szerveződő rendezvényeket, melyekre gyakran meghívják a diákság képviselőit is.

11.6. Az utolsó „ Jó szerencsét!”

A főiskolások sok-sok bohó és víg szokása mellett volt egy-két komoly is. Ezek közül való a bányász temetési szertartás.

A selmeci Akadémia az elhalálozott diákot (professzort) a saját halottjának tekintette és díszes temetést rendezett, fedezve az összes költséget is, és általában 2 hetes gyászt is elrendeltek.

A felravatalozott halottat reggel 8 és este 6 óra között felváltva 6-6 bányász és erdész kivont karddal díszőrségben őrizte az Akadémia egyik helyiségében, vagy a bányatörvényszék (Berggerédet) gyászdrapériával bevont előcsarnokában. Sötétedéskor megszólaltak a város harangjai, majd a **Klopacska** (fakopogó) is, ezzel jelezve a temetési menet elindulását.

A menetben - melyet a gyászszalamandernek is neveznek - elől a bányászzenekar haladt gyászindulókat fújva, majd az Ifjúsági Kör elnöke és titkára teljes díszben, utána a Kör lefátyolozott zászlaja, díszruhás, kivont kardú bányász akadémikusok díszsorfala között. A zászló után 8-8 egyszerű grubenrockot és sapkát öltött bányász bányaméccsel, farbőrrel és fokossal. Utánuk a bányász kar hallgatósága vonult grubenbe öltözve, az egyes szakelnökök vezetésével szalamanderben bányázméccsekkel. Őket követték a koszorúvivők.

A menet derekán a fehér vállszalagot viselő közelebbi barátok által vitt koporsó előtt a papság, mellette 2-2 sorban kivont karddal 24 akadémikus. A koporsó után közvetlen a gyászoló családtagok, a tanári kar, vendégek, majd négyes sorokban az Akadémia többi hallgatója. Az egész menet két oldalán fáklyás erdészek vonultak libasorban (Grasenmarsch). A kopogó végig a zene ütemére szólt.

A bányászzenekar a temető kapujáig játszotta a gyászindulókat, onnan csak a Klopacska hangja kísérte a síríg a menetet. A sírnál a cigányzenekar húzta el az elhunyt kedvenc nótáját, majd az Ifjúsági Kör elnöke mondott búcsúbeszédet. A barátok a menet idején viselt fehér vállszalagot a sírba dobták. A bányászok egyenként a sírhoz léptek és az utolsó „ Jó Szerencsét” köszöntése mellett egy-egy hantot dobtak a sírba, eloltva lámpáikat. Némely esetben díszsortüzet is leadtak a halott tiszteletére.

A temetőből kijőve a Városi Vigadóba, vagy egy kijelölt kocsmába vonultak, ahol a Gyászszakestélyt tartották meg. Itt a fáklyákat is eloltva még egyszer elénekelték a Gyász-dalt. A gyászszakestély elnöke - minden választás nélkül - a szalamander vezetője lett.

Az ekkor terítetlen asztalokon addigra söröskancsók sorakoztak sörrel töltve, majd a teljes csöndben megszólalt az elnök (mint azóta is mindig) latinul:

- Silencium! Ad maestrum salamandrum parati estis?
- (Készen vagytok a gyászünnepegy megtartására?)

Válasz a tagságtól:

- Sumus.
- (Készen.)

Az elnök:

- Suryite! Ergo Salamander, Salamandri, Salamandrorum pro defuncto academico montano /saltuciuo/ N.N.
- (Figyeljetek! Tehát N.N. bányász /erdész/ főiskolás alias Z. emlékére!

Ragadjátok meg poharaitokat! Ajakhoz, 3 ujjnyira az ajaktól, ajakhoz, utolsó eks!)

Majd valamennyien kiitták fenéig a korsó sört!

Ezután következett az ún. **reibolás**. Az elnök elkezdti üres poharát 2 hosszú és 3 rövid ütemben az asztalon kopogtatni, amit tőle jobbra mindig egy fővel tovább is átvesznek. Amikor már mindenki kopogtat, az elnök kezének intésére 6-7-szer az asztalhoz dörzsölik korsóikat, majd újabb intésére egyszerre a földhöz vagy az asztal széléhez vágják, és azok csörömpölve törnek össze. Azért vágják oda, hogy abból többé senki se ihasson, csak az elhunyt barát emlékét szolgálja. A törés jelképezi az elhunyt életének kettétörését.

A korsó füle a kezükben marad, s ezt emlékül viszik haza, s fekete szalagot kötve rá a szoba falára akasztják a barátok.

A Klopacska kíséretében eléneklik még egyszer a gyászindulót. Ezután mindenki hazamegy, s aznap már nincs mulatás.

Gyenge a szó ahhoz, hogy kifejezésre juttassa azt a megrendítő hatást, amelyet ez a sajátos szertartás gyakorol. A nagy tömeg halotti csendje, a homály, a korsók dübörgése az asztalon, és végül a megrázó hatalmas csattanás, mind jelzik, hogy egy barát immár örökre eltávozott közülünk.

Kívánjuk, hogy senkinek ne kelljen részt vennie ilyen szomorú szertartáson!

12. Az egyenruhák

Az ősi Alma Mater utódiskoláira beiratkozó ifjú balekjelöltnek talán legelső szembetűnő élménye az őt fogadó firmák különös öltözéke, melyről ekkor még nem is sejtheti, hogy sokszínűségük ellenére ezek egységes diákegyenruhák. Alapvetően két részre kell osztani ezeket a régi szakmák csoportosítása alapján.

Az erdészek egyenruhái:

- **walden** (erdészeke),
- **atilla**,
- **erdész felöltő**.

A bányászok-kohászok egyenruhái:

- grubenrock (röviden: **gruben**),
- aufhauer (röviden: **auf**) bányászka,
- **ipari egyenruha** (ipari auf),
- **bányász-kohász felöltő**,
- feierrock (**bányaing**).

Az akadémia diákjainak sokáig nem volt egységes egyenruhájuk, hiszen a monarchia minden részéről, sőt Európa számos vidékéről érkeztek ide, magukkal hozva a különböző bányavidékek öltözködési stílusait. Nem volt szabályozott viselet, a fiatalok azt a ruhát hordták, melyet esetleg apáiktól örököltek. Az első bányászviseletet egy 1347-es nagybányai pecséten láthatjuk. A monarchia különböző vidékein már a XVI. századtól más-más nemzetiségű bányászok között alapvetően 4 különböző típusú egyenruha terjedt el:

- **Magyaros ruha:** fehér színű grubenszerű felső zubbony zöld gallérral, zöld csákó, vitézkötéses piros csizmanadrág (aranszínű paszpollal), és csizma. Szokás ezt az öltözetet ércbányász egyenruhának is nevezni.
- **Tiroli fehér ruha** (Schwarz-vidéki): fehér, vállgalléros zeke és fehér testhezálló nadrág (arany vagy piros paszpollal) melyhez csákót hordtak és kiscsizmát vagy zárt bőrsarut.
- **Miksa-féle viselet** (Ausztriában): tulajdonképpen a ma ismert bányaing őse melyet fekete nadrággal hordtak.
- **Freibergi fekete ruha** (Harz-hegységi): a tulajdonképpeni fekete gruben és a hozzá hordott fekete csizmanadrág, hosszúszerű csizmával.

A Selmece betelepült bányászok ezeket ide is magukkal hozták, ám itt elsősorban a freibergi fekete uniformis vált uralkodóvá. A bányászviselet természetesen sohasem volt szigorúan megszabott egyenruha, formáját nem előírások, hanem mindenekelőtt a hagyományok, illetve a változó „divat” szabták meg. (A hagyomány szerint az ércbányászok - fekete, a sóbányászok - kék, a fémkohászok - bordó, a vaskohászok - zöld színnel jelezték szakmájukat.) A bányászokon és bányatiszteken kívül az állami tisztségviselők is bányászegyenruhát hordtak, az Akadémiára került expektáns és praktikáns akadémikusok, majd **1838 után valamennyi akadémikus hordhatta a bányászöltözetet, illetve az erdészek egységes erdészöltözetét.** Az akadémia diákjainak az öltözékek egységesítésére a 19. század elején alakult Burschenschaft tagjai tettek először kísérletet. Ők az ún. Alt Deuteshen Trachtban, térden felül érő, magas szárú csizmában, német sildes tányérsapkával jártak, mellükön a jobb vállon átvetett a Burschenschaft fehér-zöld-fehér hímzett szalagját hordták a Burschenschaft jelmondatával, alatta viselőjének vulgójával kihímezve; a magyarok nemzeti színű szalagot viseltek. Az Ifjúsági Kör kezdeményezésére **1892-ben** az új bányászati palota átadásával egyidejűleg rendeletileg is **egységesítették a viseletet** és ekkor nyerték el mai formájukat is. Sajnos **1951-ben az egyenruhák viselését betiltották és csak 1971-től az Erdészeti Világkiállítás alkalmából legalizálták újra.**

12.1. A gruben

A hétköznapi ruha kabátját grubennek hívták, mely eredetileg munkaruhából fejlődött ki. Ez durva fekete posztóból készült, derékban szabott, lefelé bővülő, rövid zubbony, hátul hasítékkal, mellrészen 1-1 zsebbel. Az állógallér és a kézelő szintén posztóból készül, melynek színe meghatározza, hogy viselője milyen szakos. Elöl egy sorban 5 ezüstgombbal gombolódott, hátul a hasíték mentén 3-3 gomb díszítette. A gruben vállát függőlegesen három és vízszintesen három vagy öt vattával tömött hurkával vastagították, utalva arra, hogy a csilléket vállal tölték. (Szakestélyek után, aki többet ivott a kellesténél, hazafelé menet, Selmec szűk utcáin esetleg csak a házak vakolatát, és nem a saját bőrét súrolta le.) A grubenhez selmeci sapkát, csizmanadrágot és csizmát vagy fekete posztónadrágot és fekete cipőt hordtak; vagy teljesen begombolva vagy csak a felső két gombot begombolva, mellől lefelé nyitottan hordták.

A gruben ma már nem munkaruha, hanem a többivel egyenlő értékű egyenruha, ilyen csak a bányász és kohászhallgatók hordanak! Sok diáknak nem is volt egyéb egyenruhája, mint a grubenje, ezért télen-nyáron, ünnep és hétköznapi ezt hordta. Egyesek a bányajáráson szennyezett öltözküket nem is tisztították ki, ezzel is mutatva, hogy ők igazi „fərbőrös” bányászok.

12.2. Az aufhauer

Az auf jó minőségű fekete anyagból varrot teljesen zárt kabát. Az állógallér és a paszomány itt bársonyból készült. Elöl 5 aranygombbal gombolódik, hátul két aranygomb díszítette a hasíték mentén, eredetileg zseb nélküli volt. (Ma a mellrész bal oldalán egy nyitott zseb található.) Ezt a ruhát az akadémisták akkor hordták - e század első felétől - amikor hazaindultak, hiszen grubenben mégsem mehettek. Az aufot általában teljesen begombolva hordták. Az aufhauer napjainkban a miskolci és dunaújvárosi diákok egyenruhája.

12.3. A bányaing (feierrock)

A bányaing a régi középkori bányászok munkaruhájából alakult ki (Miksa-féle viselet). A német, cseh és felvidéki területeken máig is élő viselet. Anyaga fekete kamgarnból készült, testhez simult, a nyaktól a derékig aranszínű 8-10 db kicsi gombbal egy sorban, míg jobbra-balra V-alakban a mellén 5-5 ilyen gombot találtunk, a kabátujjon pedig 4-4-et. A vállon (a régi bányász munkaruha csuklya részének csökevényeként) cikkcakkos vállgallért hordtak, illetve oldalt a válltömések helyett rangjelző aransujtásokat. Ma már ritkán látni ilyen egyenruhát, bár a század első felében még hordták.

12.4. Bányász-kohász felöltő

Ez egy bokáig érő fekete anyagból készült téli viselet, melyet általában az aufra vagy az ipari egyenruhára vesznek föl. Kétsoros aranygombolású (2' 6 nagy gomb), bár manapság 1 soros gombolással is készül. Nagy gallérkihajtása van, mely bársonyból készül. Hátral hasított.

12.5. Ipari egyenruha (ipari auf)

Több sikertelen próbálkozás után 1978-ban ezt az egyenruha típust fogadta el az OMBKE a végzett bánya- illetve kohómérnökök részére, de ilyet hordanak a vágárok és aknászok is. (Előtte ugyanis 1952-től egy oroszos típusú egyenruha volt kötelező.) Ez az új ruha a régi bányaingből átvette a vállrojtokat, de egyébként egy zakószerűen megvarrt, elől mély gallérkihajtással és 4 nagy aranygombbal, a kézelőn 5-5 kicsi aranygombbal. Hátral hasított. A gallér és a kézelő bársonyból van.

12.6. A walden (erdészzeke)

Az akadémiához csatolt Erdészeti Tanintézet hallgatói is joggal követeltek a maguk számára is egyenruhát, amit a kamara 1839-ben engedélyezett is. Az idők folyamán sokat változott ez az egyenruha, míg kialakult a ma ismert walden. Őzbarna színű, ördögbórszerű anyagból készült, derékban szabott rövid zubbony a derék alatt lefelé bővült és hátral felhasított volt. Ennek nincs válltöme. Mindkét oldalon ferde szabású zsebekkel, és zöld állógallérral volt ellátva. Sajnos az 50-es évek elején ezt a diákegyenruhát is betiltották, és csak 1971-től viselhetik újra. 1985-ben a Székesfehérvári geodétáknak is engedélyezték a walden hordását kék kézelővel és gallérral. Napjainkban a walden kicsit különbözik a régitől, ugyanis derékban nem szabott és lefelé nem bővülő.

12.7. Az atilla

Az erdészek ünnepélyes öltözéke volt, mely sötétzöld színű arany sujtásos, teljesen csukott, magas állógallérral, a ruha alsó részén, ferdén varrott zsebbel. Mivel majdnem úgy nézett ki, mint a korabeli honvéd tisztí egyenruha gyakran nézték az ismeretlent akadémistát hadnagynak. Ehhez is fekete nadrág (külső varrásban zöld lampasz) és fekete cipő járt illetve csizmanadrág esetén csizma. Ma is varratnak még - főleg Sopronban - néhányan atillát maguknak.

12.8. Erdész felöltő

A bányász-felöltővel azonos, azzal a különbséggel, hogy ez barna színű, zöld gallérral. Ilyet ma már nemigen látni.

12.9. Az egyenruhák foltjai

A mindennapi viselet során ezek a ruhák (gruben, walden) megkoptak, kilyukadtak, s mivel akkoriban sem volt sok pénze a diáknak, ezekre a lyukakra foltot varrattak valamely hölgyismerősükkel. Eleinte a ruhával egyező színű foltok kerültek fel, de a lányok rájöttek, hogy így büszkélkedhetnek varró-hímző tudásukkal, ezáltal foltok egyre színesebbek lettek és vidám-komoly tartalommal bírtak, tarka külsőt kölcsönözve az egyenruhának. Aztán már a diákok is versengtek, hogy minél több hölgy által varrt folttal ékeskedjenek cimboráik előtt, ezért megtörtént, hogy a Firma maga égette ki grubenjét csak hogy foltot kapjon. A foltok sokfélesége miatt nincs két egyforma gruben vagy walden. A folt lehet évfolyamjelvény, nótaidézet, diáktársaság jelvénye, esetleg az eljegyzéssel kapott Tempus folt (ez egy piros szív volt, melybe behímezték a Tempus szót és ezt mindig a bal oldalon a szív fölé varrták fel).

Régen csak a grubenre és waldenre került folt, hiszen az kopott, de napjainkban a dunaújvárosi és miskolci diákok az aufra is varrnak. Az aufhauerek és waldenek bal oldalán általában kis pajzs is található, melyen sárga csíkokkal jelzi viselőjük az elvégzett szemesztereket, illetve piros vagy keresztbe font csíkkal az ismételt féléveket.

12.10. Az egyenruhához felvett öltözék

Az öltözék, mint már említettük **fekete szövetnadrág** és **fekete cipő**, vagy csizmanadrág (az oldalán színes paszpollal) és csizma. A Burschenschaft idejében ez még a térd fölé érő hosszú porosz csizma volt, később (elsősorban a magyar diákok) a rövidebb szárú huszárcsizmát hordták. Az egyenruha kabátja alá **fehér vászoninget és mellényt** vettek. Esetenként (pl. báli alkalmakra) franciás selyemnyakkendőt hordtak, illetve fehér kesztyűt húztak. Az egyenruhák gallérjára mindig a szaknak megfelelő állományjelzőt (bányászkalapács, erdészcsillag) tűztek és a gombok is ilyen díszítésűek voltak. Fejfedőként sokáig a már említett tányérsapkát viselték, de divat volt a keményített tollforgós csákó is. Ma már kizárólag az ún. **selmeci sapkát** hordják, mely fekete (erdészeknél barna) bársony, felső szélén a szaknak megfelelő színű selyemzsinórral, bal oldalán szakjelvényvel. Elöl és hátul 3 pár aranygomb található, melyet aranyzsinórozás fog körül.

12.11. A bursch egyéb tartozékai

A viselethez hozzátartozott a **hosszúszárú pipa**, a **bányajáró fokos** (pickhammer), a **furkósbot** (ziegenhammer), a **kard** és a **farbőr** (arschleder).

A farbőr magyar eredetű hosszúkás fél-ellipszis alakúra szabott, durva disznóbőrből készült védőöltözék volt, melyet a bányász a derekára szíjazva a hátsó felén hordott. A meredek, szűk vágatokban való lecsúszáskor védte nadrágjukat és ülepüket. Egymásra fektetett gerendákon csúsztak le úgy, hogy a farbőr végét a lábuk között előrehúzták, és erre ültek. Am telente a Schacht-kocsmából hazafelé jövet szánkó helyett is megtette a meredek selmeci utcában. Később a védő funkciót elvesztette, ma már csak díszként viselik, illetve a Fuchsmajor használja balekkereszteléskor.

Régen a bányászok sok már előjog mellett fegyverviselési joggal is bírtak főként a török világban, ezért oldalfelegyverként kardot, illetve a kohászok hosszú tört viseltek. Ezt a jogot az udvari kamara a szabadságharc leverése után elvette.

A fokost kezdetben szintén munkaeszközként használták, ám a technika fejlődésével szerepe jelentéktelenné vált és ma már csupán díszként (vagy balekfenyítő eszközként) használható.

A furkósbot viselésének szokását a német Burschenschaftoktól vették át az akadémisták. Ez egy hosszú, marokra fogható keményfa bot volt, melyet gazdája bevésésekkel, bevert szegecsekkel esetleg szalagokkal díszített.

Nem árt megjegyezni, hogy **minden diák csak a saját szakjának megfelelő egyenruhát öltheti magára**. Nem egyszer fordult már elő, hogy valakiről erőszakkal is leszedtek grubent, mert az illető gépész volt, s így neki azt nem illendő felvennie. Vagy például egy balek megszeppenve vette észre, hogy néhány Firma körbeveszi és levágnak a rajta lévő aufról egy foltot, mely valamely diáktársasághoz való tartozást jelképezte, csak hát a balek egy kölcsönkapott egyenruhában tetszelgett.

balek! Az egyenruha tiszteletet érdemel, ezért megfelelő öltözékkel viselhető (fekete nadrág, fehér ing)!

Az egyenruha nem "játsszós ruha"!

Egyenruhát viselni csak a balekkeresztelés után szabad!

13. A Selmeci utódiskolák karai (szakai) és azok egyenruhái valamint címerei

Mivel iskoláink között szoros kapcsolat van, a diákok gyakran ellátogatnak egymás különböző rendezvényeire (pl. Bál, Szakestély), ezért érdemes tudni (és illik felismerni) a testvérszakok diákjainak egyenruháit.

A szakok utáni évszám jelöli, hogy az adott iskolán mióta működik az adott szak. Az egyenruha neve után zárójelben található színek közül az első az egyenruha alapszíne, a második pedig a kezelő és a gallér színét jelenti.

-

SOPRON

Soproni Egyetem (SE)

- Erdész (1920-tól); **walden** (barna - zöld), [atilla]
- Faiparos (1956-tól) és Üzemes (1971-től);

walden (barna - fekete)

-

SZÉKESFEHÉRVÁR

Soproni Egyetem Földmérési és Földrendező Főiskolai Kar (SE FFFK)

- Geodéta (1972-től); **walden** (barna - kék)

MISKOLC

Miskolci Egyetem (ME)

- Bányász (1949-59-től); **gruben** és **aufhauer**

ipari egyenruha
(fekete - fekete)

- Kohász (1949-52-től); **gruben** és **aufhauer**

ipari egyenruha
(fekete - bordó)

- Gépész (1949-től); **aufhauer** (fekete - kék)
- Jogász (1980-tól),
- Közgazdász (1987-től),
- Bölcsész (1992-től),

DUNAÚJVÁROS

Miskolci Egyetem Dunaiújvárosi Főiskolai Kar (ME DFK)

- Kohász (1953-69-től); **gruben** és **aufhauer**

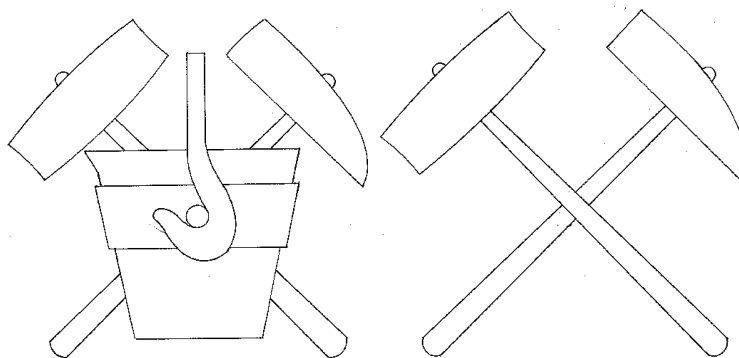
ipari egyenruha
(fekete - bordó)

- Gépész (1953-69-től); **aufhauer** (fekete - kék)
- Műszaki Tanár (1971-től); **aufhauer** (fekete - barna)

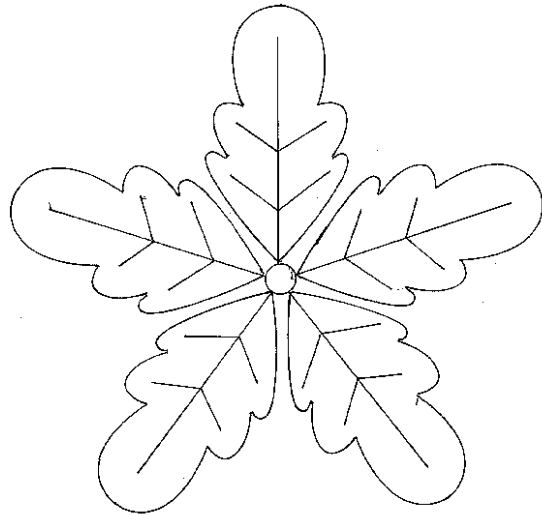
(régén talár volt)

- Szervező (1981-től); **aufhauer** (kék - kék)
- Gazdász (1993-tól) **aufhauer** (fekete-zöld)
- Műszaki Menedzser (1994-től) **aufhauer** (fekete - szürke)
- Anyagmérnök (1994-től) **gruben** és **aufhauer** (fekete - bordó)

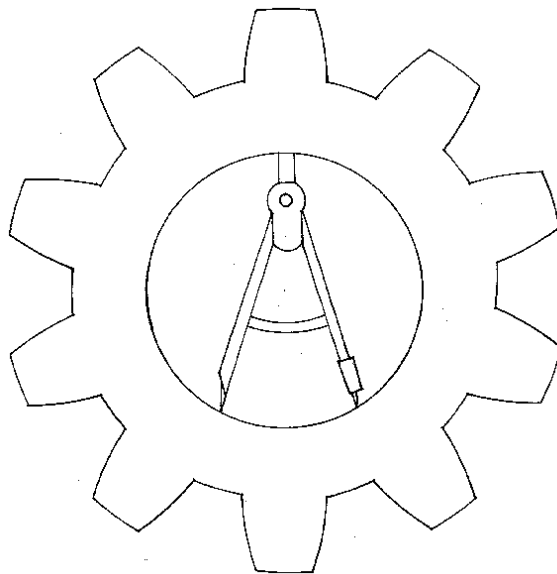
A karok, szakok címerei

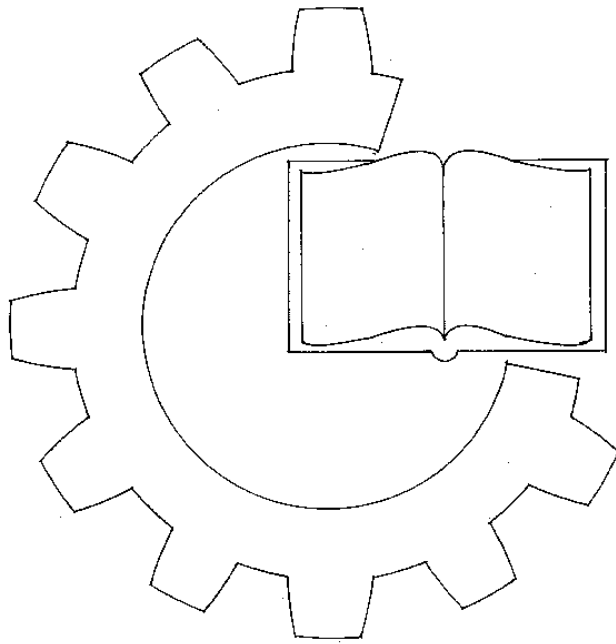
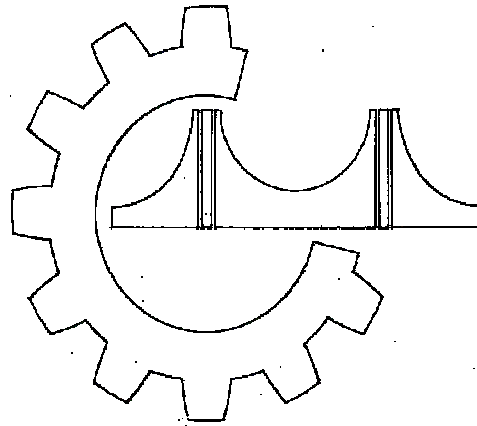
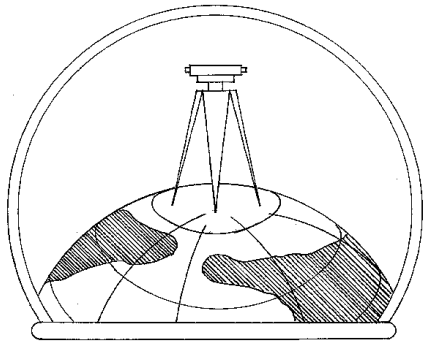
Bányász

Erdész

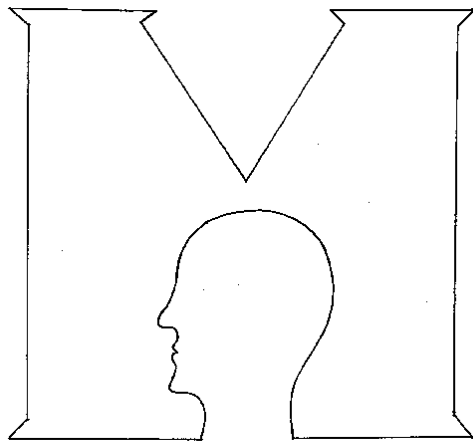
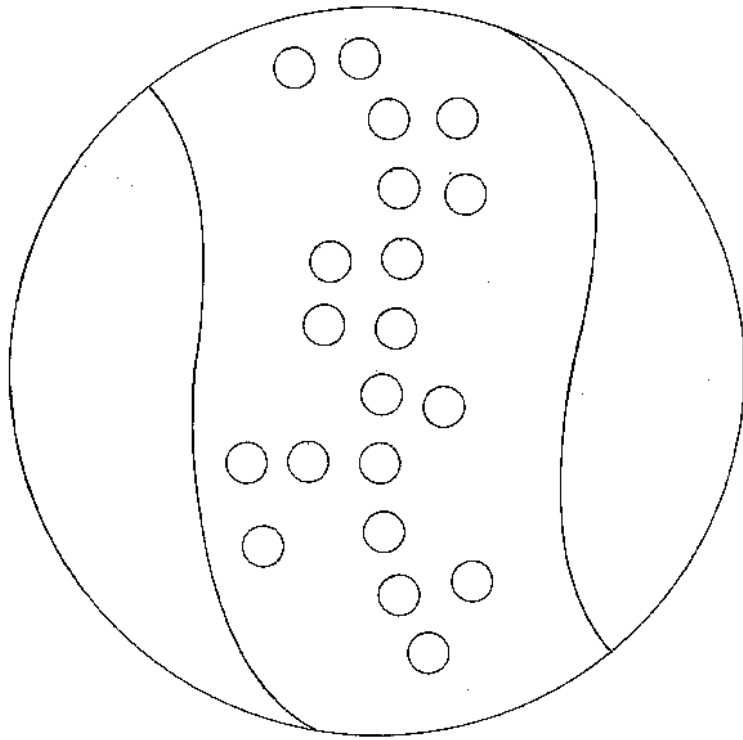

miskolci Gépész

Szervező

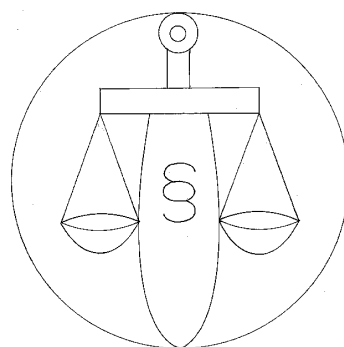
Műszaki tanár

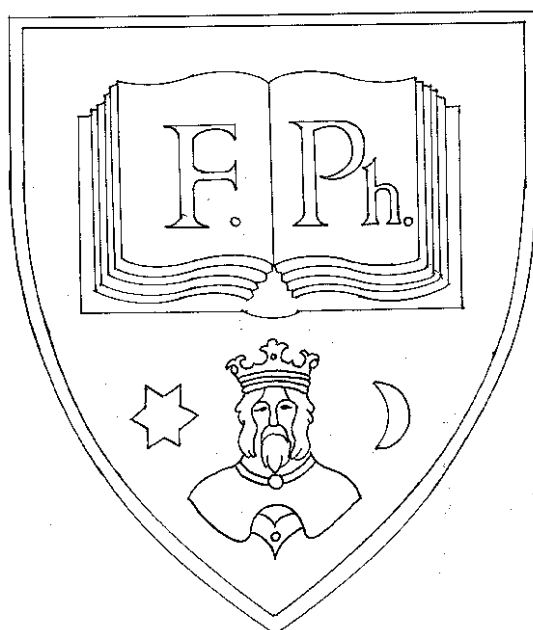
Menzser

Gazdász

Jogász

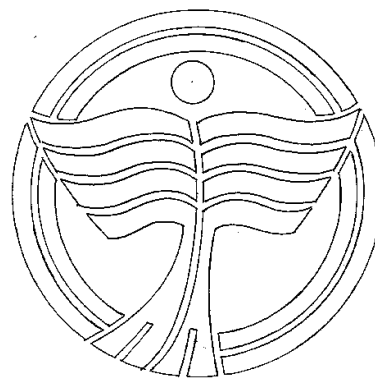

Bölcsész

Miskolci Egyetem

ME Dunajvárosi Főiskolai Kar

Tudni kell, hogy a bányász, kohász és az erdész címer nem csak az egyetemeken használatos, hanem az egész szakma általánosan elismert jelképei.

14. A „Mi nótáink” története

Dalaink, melyekről most szólni kívánunk, talán a leginkább megőrizték több száz év hangulatát, és a legjobban reprezentálják diákszokásaink összetartó erejét és képezik annak törzsét. Ezen dalokról - melyeket a „Mi nótáink” -nak tartunk, illetve bursch daloknak nevezünk - valójában igen kis részben igazolható csak, hogy eredeti Selmecen Akadémisták által költött nóta. A legtöbb dal több és messzire visszamutató eredettel bír, legtöbbször külön életet élve szöveg és dallam. Általában az is elmondható, hogy egy dalt már régen énekeltek mire az lejegyzésre került. Európa szerte már a középkorban nagy hagyományai voltak a diákok éneklésének. Ezeket a dalokat vándordiákok - énekesek terjesztették, költötték. A német dalköltők gyakorlata az volt, hogy egy-egy alkalmas dallamra verset írtak, és ha ez jól sikerült, akkor azok hamar szárnyra kaptak a németországi diákszervezetekben. Sokszor egy dallamra 6-8 különböző szöveg is készült. A külföldről az Akadémiára került hallgatók természetesen magukkal hozták saját nemzeti és diák dalaikat, és vittek is haza belőlük. Így magyarázható, hogy egyes nóták Európa-szerte ismertek lettek, illetve a mi dalaink közé is beépültek különböző nemzetek dalai, melyek közül soknak híres költő ill. zeneszerző az atyja.

Dalaink alapvetően két nagy részre oszthatók, úgymint:

- szaknóták és

- diák ill.
mulatósnóták.

Szajnótáink nagy része bányászdal, de találunk még erdész, kohász, gépész stb. témájú dalt is. Ezek legnagyobb része a munkások közül került be még régen az Akadémisták repertoárjába. Diák dalaink pedig a már ismertetett módon diákköltők révén születtek. Mulatósnótáink (kocsmadalaink) egy része is ilyen, de többnek is az eredete a népies dallamvilágba nyúlik vissza. Aki már elég nagy számú nótánkat ismeri, az lassan rájön arra, milyen sokrétű is ez a dalcsozor, szinte a diákélet minden mozzanatához, különböző hangulatokhoz meg lehet találni a megfelelő nótákat (az egyszerű kocsmai mulatozástól a diákélet éltetésén keresztül a fájdalommal teli bányásztemetésig).

Akadémiánk megalapítása utáni közel egy évszázad diákdalairól (mint ahogy a hagyományrendszer többi eleméről is) nagyon keveset tudunk, azt is inkább csak utalások alapján. **Az első írott emlék az 1826-ban Carl Stegmayer gyűjtésében kiadott dalgyűjtemény**, mely még csak 19 dalt és 5 verset tartalmaz. Ám tudjuk, hogy ezen dalokat már a XVIII. század második felében is énekeltek. A következő évtizedekben további daloskönyvek jelennek meg egyre több nótával. **A dalok zöme a 18-19. században, Németországban született** (bár van spanyol és francia is köztük), számuk hozzávetőlegesen másfélszáz.

Ezek viszont soha nem kerültek be így, egy csokorba, egyetlen nótáskönyvbe sem. A nóták egy része mindig cserélődött és a szerkesztők az éppen aktuálisakat vették csak be a daloskönyvbe, sajnos így sok kedves dal a feledés homályába merült. Viszont vannak híressé vált dalaink, melyek kiléptek az Alma Mater falai közül, mint például a „Ballag már a vendiák ...” című, mely egy bányászdal átköltésével keletkezett és így terjedt el Selmecről egész Magyarországon a ballagás szokásával együtt. Vannak továbbá külföldön is (Leoben, Ostrava, stb.) ismert selmeci dalaink.

A múlt század második felében a Buschenschaftok halálával és a magyar nyelvű oktatás beindításával párhuzamosan megkezdődik dalaink magyarra fordítása és új eredeti magyar szövegek is születnek. Az ismert német dalszöveg kb. 60%-a jelent meg később magyar fordításban a többi elveszett, elfelejtődött, mivel a fordítást végzők valószínűleg már nem is ismerték azokat. Az első magyar nyelvű gyűjtemény nem daloskönyvben, hanem Tassonyi Ernő: „Aki a párját keresi” című 1905-ben kiadott regényében jelent meg. (Ebben olvasható először a mai Bányászhimnusz teljes, ma énekelt szövege, de a „Mindnyájan járunk egyszer az Akadémián” kezdetű dal is.) Sok dalunknak 2-3 fordítása is napvilágot látott az idők folyamán. **A dalok fordítása gyakorlatilag 1931-re befejeződött** (egyedül a Balekkeresztelő nóta maradt ki, mely csak az 1938-as daloskönyvben jelent meg először magyarul), így az 1931-es nótáskönyv a maga 79 magyar szövegével jelentős fordulópont volt dalaink életében. Bár még sokáig két nyelven folyt Sopronban az éneklés (és az iparban dolgozó, régebben végzetek szinte csak németül ismerték a dalokat, annak ellenére, hogy magyar anyanyelvűek voltak) mégis elindult egy folyamat, melynek hatására a magyar nyelvű dalok elismertté váltak. Ez nem volt könnyű, hiszen sokáig kellett egy-egy fordításnak érni, csiszolódni, míg a magyartól oly idegen ritmikájú német dallamokhoz a megfelelő magyar szöveg illeszkedett. De a nóták nem csak magyarrá váltak, hanem **változott a dallam a szöveg és maga a nótakincs is**. Ez a folyamat még ma is tart csak sajnos sokszor a dallam egyszerűsödése figyelhető meg. Napjainkban is születnek még nóták (melyeknek egyik legjobb példája talán - a magát szinte már túlnőtt - Öntésznóta), és adnak ki daloskönyveket is. Az 1945 utáni termésből kitűnik a Gyulay Zoltán szerkesztette 1965-ös miskolci nótáskönyv, melyben először próbált meg dalaink eredetére is fényt deríteni.

Bár az utóbbi évek daloskönyveiben találni utalásokat a dalok eredetére és bizonyos kiegészítő szövegekkel is el vannak látva, mégis most pár szót szeretnénk külön szólni a Himnuszokról. Már maga a himnusz szó is kicsit megütköztető (hiszen HIMNUSZ csak egy van) és egyetértünk Szemerey Tamás alias: Kisfűl azon véleményével, mely szerint „szerényebb, de igazabb lenne” ezen dalainknak pl: az „ünnepélyes bányász - kohász - erdész, stb. dal” címet adni, főként a jelen időkben jelentkező új szakok azon törekvését is figyelembe véve, hogy ők is igyekeznek megalkotni egy-egy ilyen új ünnepélyes szaknótát.

A Bányászhimnusz két részből összeszerkesztett dal, melynek első, mai formájában ismert változata Tassonyi Ernő: „Aki a párját keresi” című 1905-ben megjelent regényében olvasható (bár valószínűleg nem ő az összeszerkesztő). A dal első részének szövegét Kunoss Endre (költő, nyelvész) írta, zenéjét (talán) Szerdahelyi József. A második része a Felső-Sziléziában a XIX. század óta ismert „Schon wieder tönt vom Thurme (Schachta) her ...” című ún. tarnowitzi bányászdal dallama. Itt megjegyezzük, hogy kezdetben a „Tisztelet a bányász szaknak ...” kezdetű dal volt (német eredetivel) a bányászok legünnepélyesebb dala. A mai „Bányászhimnusz” himnusként való elfogadása egy 30-40 éves folyamat eredménye volt, mely csak Sopronban a 20-as évek végén fejeződött be. Mai formájában Ruzsinszky L: Tempus c. könyvében (1933) olvasható először.

A kohászhimnusz eredetije a „Kohász nóta” már az 1870-es években ismert volt és 1912-ben le is fordították! Himnusként való elfogadtatása mégis sokat váratott magára elsősorban a bányász szakma ellenállása miatt. Szakestélyeken a kohászok felállva a többiek ülve énekeltek. A század eleje óta folyó vita csak egy, az OMBKE 1967-ben rendezett szakestélyén zárult le, így azóta ezt a nótát is mindenki felállva tiszteli meg.

Az erdészek himnusza - melynek dallama valószínűleg erdélyi származású - nem volt ilyen hányatott sorsú, hiszen már 1900 előtt lefordították, és könnyen elfogadta a szakma.

Tudni kell a himnuszokról, hogy azokat csak megfelelő környezetben, alkalomhoz illően és felállva illik énekelni!

Sok olyan egyéb dalunk is van, mely valamilyen szempontból kitüntetett és emiatt csak bizonyos alkalmakkor hangzik el (pl. Balekkeresztelő-nóta) De vannak dalok, melyeket esetleg egy diáktársaság a sajátjának tekint, így azt ők felállva éneklük (pl. A soproni Fröccsöntő Sasoknak az „Üdv az erdésznek”).

A nóták kapcsán szólnunk kell pár szót a Cantus Praeses-ek szerepéről. Balek-oktatások alkalmával tőlük tanulják meg a balekok a diákdalokat, alkalmanként az ő feladatuk a nóta vezetése, ezért dalaink folyamatosságának ők a letéteményesei. Az ő feladatuk az esetleg már elfeledett, illetve a még nem ismert dalok elterjesztése. Így hát a jó hang mellett elvárható a Nótabírótól a zenei képzettség, legalább is a kotta ismerete, de a hangszeres tudás sem árt. Nem csak a Burschdalokat hanem magyar nótákat és népdalokat is illik ismernie a jó Cantusnak, hogy ezzel is színesítse a mulatozások hangulatát. Elég sok rejtőzködő és a selmeczi nótakörbe bevonható dal van, melyeknek megismertetése a mostani balekok közül kikerülő majdani Cantus Praeserekre vár.

Jelenleg 3 jól sikerült daloskönyv forog közkézen ezek a következők:

- Fedecsku László alias: Fidó és Kovács Balázs alias: Buzgó Mócsing

"A Mi nótáink" 1988
Miskolc (kotta nélkül)

- Szemerey Tamás alias: Kisfűl és Gál Péter alias:KVHZi

"A Mi nótáink" 1990
Sopron (kottával)

- Pálinkás Róbert Gusztáv alias: Cefre (B.T.V.) és Magyar Balázs alias: Barát

"Daloskönyv" 1994
Dunaújváros (kottával)

balek mindig hordj magaddal nótáskönyvet!

15. Utószó helyett: néhány gondolat hagyományaink jövőjéről

Aki eddig figyelmesen olvasta el ezt a füzetet, az betekintést nyerhetett diákhagyományainkba, de észre kellett vennie, hogy ezekről szólva többnyire a múltban kalandoztunk el. Ennek oka egyrészt egy aforizmában foglalható össze: „Aki a múltat tanulmányozza, az a jelent is jobban megismeri.” Másrészt viszont az a sajnálatos oka, hogy ezek a szokások a múltban éltek virágkorukat, s napjainkban, a XX. század végén kissé megfakulni látszanak. Ez ellen szeretne fellépni ez a könyvecske, melyet a kezében tartasz kedves olvasó, ki lehet, hogy éppen balek vagy. Az eddigiekből valószínűleg kitűnt, hogy diákhagyományaink szerteágazóak és így egyfajta hagyományrendszert alkotnak. S talán nem olyan túlzó Fedecsku László alias: Fidó bácsi kijelentése sem, miszerint „diákhagyományaink rendszere egy kultúrkört alkot”. Nekünk utódoknak kötelességünk ezt az örökséget megőriznünk, éltetnünk. Sose feledjük, hogy diákhagyományaink (melyek azért nem csak a diákságról szólnak ma már) éltetve, átélve tudnak fennmaradni.

A XIX. század végén egyfajta hőskorát élte az Akadémia is, diákszokásaink is. Sok változást kellett azóta megélnie az Alma Maternek, amelyek nem mindegyike volt kedvező hagyományaink virágzása szempontjából (más szempontból persze lehet, hogy igen).

A teljesség igénye nélkül néhány ilyen változás:

- A legelső a német nyelvről a magyarra való áttérés még a múlt század második felében;
- Talán a legfájóbb az 1919-es Sopronba való menekülés, melynek során „ feledni kellett Selmecet” ;
- Fél évszázaddal később a bányász-kohász képzés elszakítása a Sopronban maradt erdészképzéstől;
- A '40-es évektől a lányok beiratkozása az egyetemre; (Óóh férfiszivek!)
- A hallgatói létszám drasztikus növekedése;
- Ehhez járult hozzá az utóbbi évtizedben a nehézipar nem túl rózsás helyzete és társadalmi megítélése hazánkban;
- XX. század végén felnövő ifjúság érdeklődésének, szórakozási lehetőségei bővülésének, társadalmi áthangolódásból származó másfajta mentalitásának következményei;
- Jelentős változást jelent a selmeci utódiskolákban az újabb karok alapítása. Ezek már nem mind műszakiak. Viszont létrejöttek, s nyilván szeretnék kiépíteni saját diákszokásaikat, amelyek azonban egyre távolodnak a selmeci hagyományrendszer elemeitől (bár felfoghatnánk úgy is, hogy annak egyfajta kiszélesedése).

A balek tudnivalói olvasása közben észrevehető volt, hogy a diákszokások tárgyalása során elsősorban a bányász-kohász és erdész hagyományokat emeltük ki és nem szóltunk az új szakokról. Ennek oka csupán az, hogy ezen hagyományok létrehozói az „ ősi szakok” voltak; az utóbbi évtizedekben már nem formálódott jelentősen ez az örökség. Bár ha az új szakok tettek is hozzá ill. formálták is azt, az nem volt olyan jelentős, hogy mélységében megváltozott volna a lényeg.

Természetesen azért nem csak a műszaki karok diákjai forgathatják haszonnal ezt a kis füzetet. Ezen új karok is átvették már a selmeci örökség jó néhány elemét. Ajánljuk tehát még a téma iránt érdeklődő, vidám jogász, közgazdász és bölcsészhallgatóknak is tudván, hogy közülük is sokan részt vettek (és reméljük, vesznek is) valamely műszaki kar balek-oktatásán.

Kimondhatjuk, hogy - már napjainkban is, de jövőre nézve még inkább - nem az egyetemi ifjúság egésze, hanem csak egyes emberek, szűk baráti társaságok fogják tovább vinni diákszokásaink összességét. Ezért egyre égetőbb szükség van ilyen alapokon nyugvó diáktársaság(ok) létrehozására, melyek már a szórakozáson túl, tudatos, célzatos hagyományápolásra, tovább örökítésre vállalkoznak. Nem engedhetjük, hogy ma, amikor a magyarság államalapításának 1100 éves évfordulóját ünnepeljük a magyar kultúra egy ilyen színes foltja (mely kevesek által ismert) a feledés homályába merüljön és eltűnjön.

Diákszokásainkat élni és éltetni kell! És ennek legfőbb alappillére a barátság és a szakmaszeretet!

Ezzel búcsúzik a szerző.

Jó szerencsét!

17. Ajánlott irodalom:

Selmeci diákhagyományainkkal és az Akadémia történetével kapcsolatban oly sok visszaemlékezés, évkönyv, regény jelent meg, hogy ezekből a teljesség igénye nélkül most csak néhányat tudunk felsorolni (elsősorban azokat, melyeket a füzet szerkesztése során mi is felhasználtunk). Az érdeklődő balek persze még sok más forrásra, érdekességre lelhet majd kutatásai során.

- **Vivat Academia ...**

OMBKE és OEE jubileumi kiadványa (1985)

- **Az OMBKE évszázados fennállásának Emlékkönyve 1892-1992**

Miskolc (1992)

- Molnár László: **Jubileumi évkönyv 1962-1992**

MEDFK Dunaújváros (1992)

- Dr. Hiller István: **Erdészettörténet**

Sopron (1985)

- Zsámboki László: **Szerencse föl! Szerencse le!**

Miskolc (1995)

- Szemerey Tamás: „**A Mi nótáink története**”

Miskolc(1985)

- Zsámboki L. - Tar S. : **Selmectől Miskolcig 1735-1985**

Miskolc (1985)

- Bartha D.-Oroszi S.: „**Selmec, Selmec, sáros Selmec ...**”

(Erdészettörténeti közlemények IV.) Budapest-Sopron
(1991)

- **Pajtás! Szerencse fel!**

Az OBMBKE az OEE és a KISZ emlékkönyve Budapest
(1987)

- Dr. Gergely Ernő: **A magyarországi bányásztársadalom története 1867-ig**

Budapest (1986)

- Kriston Béla: **A megszállott**

(1983) regény

- Kriston Béla: **A küldetés**

(1987) regény

- Ruzsinszky László: **Tempus** (regény)
- Sík Lajos: „**Mindnyájan voltunk egyszer az Akadémián ...**”
- Sík Lajos: **Az erdész egyenruha története**
- Sík Lajos: **A bányász egyenruha története**
- Tassonyi Ernő: **Aki a párját keresi**
- A BKL hasábjain is gyakran találni hagyományainkhoz kötődő cikkeket